

fossekallen
8/88

Sareptas krukke

Nylig ble et nytt og staselig driftsbygg innviet ved Tokke-verkene. Som seg hør og bør kastet Statkrafts driftsdirektør glans over begivenheten med sitt nærvær. Gaver hadde han også med fra høyborgen i Oslo. Men hans hilsningsord var fylt av malurt. I 1983, da nybygget på Dalen i Telemark ble planlagt og vedtatt, fløt det med vin og honning i Statskraftverkenes korridorer. —I dag ville vi ikke hatt råd til et slikt bygg, sa han. Sareptas krukke er tom.

At det er alvorlig tomt i kassen for tiden, er nok noe de fleste har merket seg. Og skulle det likevel har gått enkelte hus forbi, vil nok økonomistaben gjennom sin oppsøkende virksomhet snart få kallt de siste av oss til orden. I disse for vårt land så alvorlige tider må vi alle bringe våre offer. Det gjør vi da også daglig i Statkraft, selv om det fra tid til annen er med ansikter lange som fiolinkasser.

Rykter om uvettig disponering av midler gjør det ikke lettere å leve med all smalhansen. For mens «bakkemannskapene» får innprentet at det spesielt skal spares inn på reisebudsjett og kursvirksomhet, forteller jungeltelegrafene oss at bedriftens mange ledere både reiser og holder kurser som umiddelbart virker urimelige dyre og unødvendige.

Selvsagt er det ikke slik. Det ligger nøye vurderinger til grunn for hver krone som blir brukt i Statkraft i dag; det får Fossekallen opplyst fra høyeste hold. Men som så mange andre steder har mangel på saklig informasjon også i vår bedrift ført til uro og mistillit.

Bedriftsledere verden over er enige om at informasjon er alfa omega for å klare seg gjennom trange tider. Det er synd å si det, men Statkraft er dårlig rustet i så måte. For øyeblikket står informasjonsjefstolen tom. Etter at Dankert Freilem har satt seg godt til rette i den stolen — og han har satt seg skikkelig inn i vår bedrift — skal han sammen med et par—tre faste medarbeidere og noen forhåpentligvis trofaste konsulenter sørge for skikkelig eksternt og intern informasjon i Statkraft, en bedrift med over 3 000 ansatte spredd over det ganske land. Hvor altså nå misnøyen er til å ta og føle på.

Skulle det likevel være noen dråper igjen på den krukken fra Sarepta, bør vel disse derfor øremerkes informasjon.

Kjeldsberg

Redaksjonsråd

For ledelsen:

Vidar Bern
Hallvard Holen
Olav Molvær

For de ansatte:

Andreas Bakkerud (AF)
Edmund Langnes
(Arbeidsmandsforbundet)
Kjell Arne Bursvik (NEKF)
Siv Westvik (NTL)

Redaksjon

Redaktør: Cand.philol.
Mette Kjeldsberg
Sekretær: Aud Berg
Postadresse: Fossekallen
Postboks 5091 Maj,
0301 Oslo 3
Gateadresse: Slemdalsvn. 37
Telefon: (02) 46 70 70

34. årgang — opplag 8 700

Trykket av:
Centraltrykkeriet Østerås A.s

Utforming ved:
Carl Svendsen
Ingrid Adeler

Redaksjonen avsluttet
fredag 16. september

Omslagsbilde: Det første og hittil eneste såkalte laksestudio er nå åpnet her i Norge. Det skjedde ved Sandsfossen i Suldal 16. juli i år. Tiltaket er et direkte resultat av Ulla—Førre-utbyggingen. Laksestudioet er plassert i de laksetrappene som Statkraft har bygget i Sandsfossen. Foto: Svein Erik Dahl/Samfoto.

INNHold

fossekallen
8/88

Den største jordbrukaren i landet

At Ulla—Førre anlegget er den største vasskraft-utbygginga i Noreg, er neppe ukjent for lesarane av Fossekallen. Men i avslutningsåret for anlegget rangerer Ulla—Førre også på ein annan Noregstopp. Anlegget er nemleg den største jordbrukaren i landet, i alle fall om ein målar i tonn fullgjødsel, kalk og grasfrø.

SIDE

4

Laks på nært hald

Kunne du tenkje deg å studera spill levande laks på inntil 20 kilo på 20—30 centimeters avstand under vatn? I så fall treng du ikkje dra til Canada, USA eller Skottland. Den 16. juli i år opna det første såkalla laksestudio i landet vårt ved Sandsfossen i Suldalslågen.

SIDE

18

Djupt såra og vonbroten

Avslutninga av Ulla—Førre markerer for mange eit vemodig farvel med eit kortare eller lengre liv som anleggsslusk. For Karin Janson, overkock ved Ulla—Førre, har avslutninga på yrkeskarrieren i Statkraft skjedd på ein måte Fossekallen håpar ikkje er typisk. Sjøl er ho vonbroten over korleis ho har blitt behandla i Statkraft.

SIDE

22

Med Stillehavet som marknad

Norskutvikla bølgekraftverk kan bli ein ny eksportartikkel for Noreg. Kværner og Norwave har utvikla to prototypar for bølgekraftverk som no er klare for kommersiell produksjon og drift. Det er særleg øyrike i og kring Stillehavet som blir rekna som potensielle kjøparar.

SIDE

24

Felles Front mot Kong Alkohol

Alkohol- og narkotikamisbruket er et av de største og vanskeligste problemer i vårt samfunn. Problemene rammer ikke bare individet, men også nærmiljøet, arbeidslivet og samfunnet. Dette forsøker arbeidslivet å gjøre noe med gjennom AKAN — Arbeidslivets komité mot Alkoholisme og Narkomani.

SIDE

31

Statkraft

Fossekallen eies og finansieres av Statskraftverkene. Utgivelsen av tidskriftet forestås av administrerende direktør, Gunnar Vatten.

Synspunkter i artikler og innlegg står for forfatterens egen regning, og representerer ikke nødvendigvis etatens syn.

På dei største steintippene i landet — i Saurdal og Kvilldal — beitar sauene i august 1988. Graset står grønt og fint på toppen av tre millionar kubikkmeter steinmasse her i Saurdal.

Ulla—Førre:

DEN STØRSTE JORDBRUKAREN I LANDET

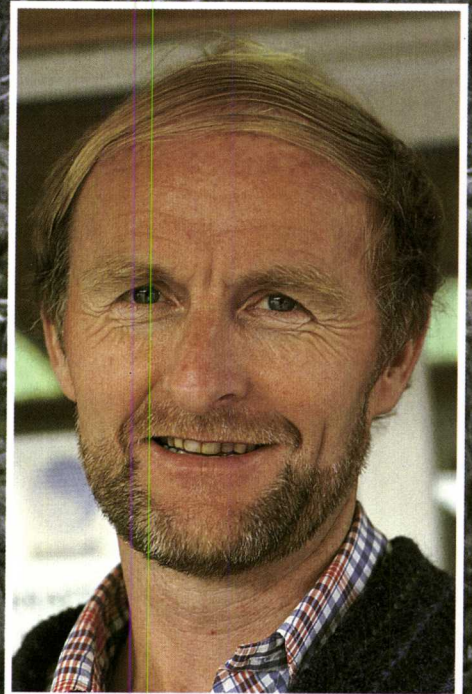
Tekst: Jan Ole Rød
Foto: Svein Erik Dahl/Samfoto

At Ulla—Førre-anleggene er den største vasskraftutbygginga i Noreg med dei største dammane, magasina og den største kraftstasjonen, er neppe ukjent for lesarane av Fossekallen. I avslutningsåret for anlegget rangerer Ulla—Førre også på ein annan Noregs-topp. Anlegget er den største jord-

brukaren i landet, i alle fall om ein måler i tonn fullgjødning, kalk og grasfrø som til saman er gått med over det 2 500 kvadratmeter store arealet som er sett i stand.

At den massive innsatsen på landskapspleiesektoren verkeleg har gitt store resultat alt nå, fekk Fossekallen studera ved sjølvsyn under ei

rundreise i Ulla—Førre-området i slutten av august. Endå finare skal det bli når landskapspleiearbeida er avslutta ved årskiftet, om me skal tru Knut Svendheim i Natur- og landskapsavdelinga i Vassdragsdirektoratet.

—Heile haldninga til landskapspleie i Statkraft har endra seg dramatisk i positiv lei på få år. Ved Ulla—Førre er det brukt 300 millionar kroner til denne sida av utbygginga, fortel Knut Svendheim. Han er representanten til Natur- og landskapsavdelinga (Vassdragsdirektoratet) på Garaneset.

I mai i fjor vart den 145 dekar store tippen i Saurdal sådd og gjødsla. Totalt er det gått med 110 tonn fullgjødning, 45 tonn kalk og 11 tonn fro i anleggsområdet i år.

Heile haldninga til landskapspleie i Statkraft har blitt meir og meir positiv år for år. Den lokale leiinga ved Ulla—Førre-anleggene har gjennom heile utbyggingsperioden vore villige til å prioritera denne sida ved utbygginga. Når det har vore mogleg å bruka om lag 300 millionar kroner på landskapspleie, er det klart at vedtaka også den sentrale leiinga i Statkraft har hatt syn for dette arbeidet.

Knut Svendheim er ikkje snau med lovorda når han omtalar utbyggjaren sin vilje til å ordna opp etter seg i Ulla—Førre. Svendheim kom til Suldal som NVE sin mann alt i 1975, året etter at Ulla—Førre-anleggene tok til. Han har heile tida hatt kontor i anleggs-senteret på Garaneset, og såleis vore i stand til å ta opp landskapsspørsmål direkte med anleggsleiinga etter kvart som desse har dukka opp.

—Det var utan tvil ein stor fordel å vera her frå starten av. Det gav meg høve til i samarbeid med anleggsleiinga å planleggja korleis landskapet skulle sjå ut etter utbygginga på ein heilt annan måte enn det som har vore vanleg ved vasskraftutbyggingar før. På 1960-talet kom til dømes landskapspleiefolka inn heilt på tampen av utbygginga for å reparera dei verste sår i naturen. Her har landskapsomsyn vore med frå fyste stund. Dette har til dømes gjeve ein høve til å avgjera at avdekkingsmasse skal takast vare på og kor han skal lagrast, for berre å nemna noko, seier Svendheim.

Massetaka borte

Ein ukjent turist som forvillar seg innover på anleggsvegen frå Mosvatnet i dag, vil truleg undra seg over dei fine lysgrøne flekkane i bakkane på vestsida

Før: I oktober 1980 såg riggplassen ved Saurdal kraftstasjon slik ut. Foto: Jostein Granli.

da av Sandsa-vatnet. Kanskje vil han spekulera over kvifor grunneigaren har sådd i nye frø i bakkete terreng, så høgt til fjells. Den ukjende kan sjølv sagt ikkje ana at her låg morenetaket på 290 dekar som skaffa ein million kubikkmeter masse til tetningskjerna i Oddatjørndammen og andre fyllingsdammar rundt Blåsjø. Om få år vil morenetaket ikkje skilja seg ut frå terrenget på nokon måte.

På nedre Moen pågår arbeidet med sperredammen som skal gjera det mogleg å heva Moavatnet 7—8 meter opp til det gamle nivået. Når det skjer utpå haustparten, forsvinn filtermasse-

taket under vassoverflata. I terrenget rundt Moavatnet som er planert og forma til, er den grøne fargen frå spirande frø godt synleg. Alt neste år vil lite minna om at Nedre Moen for få år sidan var ein hektisk anleggsplass der travle anleggsarbeidarar henta filtermasse til gigant-dammene i fjellheimen.

Like før tunnelen som fører opp til Oddatjørndammen og Blåsjø, møter den lysegrøne fargen frå nysådde frø oss igjen. Borte er brakkene som for berre få år sidan var hus og heim for over 400 anleggssluskar. Ein heil brakkeby med eigen butikk, bank, post-

Når Moavatnet utpå hausten vert heva 7—8 meter, forsvinn filtermassetaket under vassoverflata. Alt neste år vil lite minne om at Nedre Moen for få år sida var ein hektisk anleggsplass.

Nå: Riggplassen ved Saurdal kraftstasjon i august 1988.

kontor og idrettshall har blitt transportert til nye anlegg. Verkstaden er borte, og massetaket er sett i stand slik at det glir naturleg inn i landskapet. Om få år skal den ukjende turisten vår ha store vanskar med å oppdaga at landskapet på Øvre Moen ikkje er forma av høgare makter eller naturkrefter.

Tippar som beite

Mens dei store massetaka er i ferd med å gli inn som naturlege delar av landskapet, ruvar tippene og dammane like sterkt i landskapet, men også her har det skjedd endringar. På dei største

steintippene i landet — i Saurdal og Kvilldal — beitar sauene i august 1988. Den 195 dekar store tippen i Saurdal ble sådd og gjødsla i mai i fjor. I år står grasnet grønt og fint på toppen av tre millionar kubikkmeter steinmasse. I alt er det gått med 110 tonn fullgjødning, 45 tonn kalk og 11 tonn frø i anleggsområdet berre i år.

—Ein erfaring frå Ulla—Førre er at det lønner seg i lengda å spandera jord på toppen av steinmassane. Humusholdig finmasse gjer at grasnet kjem raskt og med lite bruk av gjødning. Dermed sparar ein utgifter i framtida, seier Svendheim. Han strekar likevel

under at Vestlands-verkene ikkje må undervurdere verken arbeidet eller kostnadene med å halde ved like det istandsatte arealet i Ulla—Førre.

På Storvass er landskapspleiearbeidet inne i avslutningsfasen. Asfaltverket blir rive ned og frakta bort. Dei siste brakkene er på veg ut og anleggsområdet ved damfoten blir rydda og sett i skikkeleg stand. På Førrevass står delar av brakkene igjen, mens området rundt dammen er slik det skal vera for ettertida.

—Sjølv om det står att ein del på Nedre Moen, Storvass og Førrevass, blir landskapspleiearbeida ferdige før vinteren. Berre eit sannsynleg pålegg om tersklar i Ardalskrymle-vassdraget må takast neste år, opplyser Svendheim.

Pionerarbeid

Når Knut Svendheim anslår kostnadene ved landskapspleiearbeida til 300 millionar kroner, er utgangspunktet hans kva anlegget ville ha kosta dersom ein konsekvent hadde valt dei billigaste tekniske løysingane utan omsyn til landskapet. Oftast fører landskapsomsyna med seg utgifter. Derfor er Svendheim spesielt glad for å kunna slå fast at det i enkelte tilfelle kan lønna seg økonomisk å gjera naturinngrepa så skånsame som råd. Han meiner likevel at landskapsarbeidet skal vera ein naturleg del av anleggsarbeidet.

—På Ulla—Førre-anlegget har me vist at det i høgfjellet kan være billigare å føre straum i kabel enn i luftledningar. Førrevass-området har under heile anlegget blitt forsynt med straum frå ein 22 kV-straumkabel som ligg i vegskuldra. Denne kabelen blei for det første billigare enn den luft-

På nedre Moen pågår arbeidet med sperredammen som skal gjera det mogleg å heva Moavatnet 7–8 meter opp til det gamle nivået.

løysinga som blei valt mot Storvass. I tillegg har han vore sikrare i drift, ikkje eit straumbrot har me hatt i Førrevass. I tillegg ligg alle telefon- og styringskablar over tregrensa i kabel på Ulla—Førre.

Eit anna pionerarbeid er det forsøket Landbrukshøgskulen driv på Glommedals-tippene. Her er det sådd poteter direkte på fullprofilmasse. Endelege konklusjonar ligg ikkje føre i skrivande stund, men Svendheim opplyser at ein når forsøka er slutførte, vil vita mykje meir om korleis ein skal behandle slike

tippar både stabilitetsmessig og med tanke på vegetasjonsetablering.

Blikk for landskapet

Når det er lagt ned så mykje arbeid og pengar i landskapspleie i Ulla—Førre, er årsaka å finna i avgjerder tatt av den lokale anleggsleiinga og i Statkraft sentralt. Pengar er likevel ikkje det einaste som skal til for å setja landskapet i stand etter ei så stor kraftutbygging. Svendheim presiserer at fleire enn anleggsleiinga har sin del av æra for at landskapspleiearbeida har blitt vellukka.

—For det første har me hatt oppsynsmenn med uvanleg godt blikk for landskapspleie. Korleis dei praktiske problema blir løyste i kvardagen, blir avgjort på dette nivået. Den vilje oppsynsmennene har vist til å ta landskapspleie på alvor, har smitta nedover i rekkene. I tillegg har anlegget knytta til seg underentreprenører med solid erfaring på dette feltet. Hovudvegbyggingen på anlegget — firmaet Berthelsen og Garpestad — har demonstrert ein fin sans for landskapspleie, meiner Knut Svendheim.

Ein ukjent turist som forvillar seg innover på anleggsvegen frå Mosvatnet i dag, vil truleg undra seg over dei fine lysgrøne flekkane i bakkane på vestsida av Sands-vatnet.

Blir i Suldal

Det er ein tydeleg nøgd Knut Svendheim som i desse dagar følgjer dei siste landskapspleiarbeida i Ulla—Førre. Natur- og landskapsavdelinga sin mann kan ikkje få understreka sterkt nok det gode samarbeidet han har hatt med alle som har hatt innverknad på det resultatet som i dag tar form.

—Få for all del fram at også samarbeidet med grunneigarane har vore fint, presiserer Svendheim.

I løpet av hausten sluttar dei siste anleggsarbeiderane av arbeidet i Sul-

Øvre Moen for få år sida: her låg brakker som var hus og heim for 400 anlegssluskar — ein heil brakkeby med eigen butikk, bank og eige postkontor. Foto: Jostein Granli.

dal. I dag er det berre om lag 30 mann som står til rådvelde for anleggsleiar Jacob de Rytter Kielland; mannen som hadde nærare 1 600 mann under seg då anlegget var på det mest hektiske. Men sjølv når Kielland pakkar saman på Garaneset, blir NVE-mannen med ansvaret for landskapspleien tilbake. Knut Svendheim har som avdelings-

ingeniør i Vassdragsdirektoratet heile sør-vest-Noreg som sitt arbeidsfelt, men han blir på Sand i alle høve fram til 1991.

—I denne perioden skal eg mellom anna følgja opp landskapspleien overfor driftsavdelinga, avsluttar Svendheim.

Øvre Moen i dag: Om få år skal ein ha store vansker med å oppdaga at landskapet her ikkje er forma av høgare makter eller naturkrefter.

Suldal etter Ulla—Førre:

FATTIG PÅ FRAMTID?

Tekst: Jan Ole Rød

Foto: Svein Erik Dahl/Samfoto

Møtet med den største vasskraftutbygginga i landet har styrkt den lokale kulturen i Suldal.

Lokale kulturtradisjonar — språket, samversformer, gamle skikkar og mattradisjonar — har hatt ei ny blomstringstid i anleggsperioden.

Den sosiale kontakten mellom slusken og suldølen har vore liten og resultert i få ektefødde barn. Årsak: Den fysiske planleggingen tok ikkje omsyn til sosiale og kulturelle forhold.

Suldal har nok fått betre økonomi, men står likevel fattig tilbake etter anleggsperioden med tanke på dei utfordringane kommunen vil møte i tida framover.

Ein god del av inntektene frå Ulla—Førre bør satsast på forsknings- og utviklingsarbeid lokalt.

Då Ulla—Førre-utbygginga tok til, frykta mange at eit så stort anlegg ville øydelegga eller endra den lokale kulturen i Suldal. Det motsette har faktisk skjedd; lokale kulturtradisjonar har gått styrka ut av møtet med gigant-anlegget. Den kulturelle identiteten og sjølvkjensla til suldølen er blitt sterkare dei 15 åra det har tatt å byggja Ulla—Førre.

Det er førstekonservator Roy Høibo ved Ryfylkemuseet som på denne må-

ten oppsummerer dei kulturelle følgjene av den største vasskraftutbygginga i Noreg. Overraskande konklusjonar for mange kanskje, men ikkje for magisteren i etnologi som sidan 1981 har hatt Ulla—Førre som eit av dei viktigaste arbeidsfeltene sine.

—Nei, overraska er eg ikkje. Granskningar frå andre kulturar og samfunn viser at gamle, lokale kulturtradisjonar oftast blir revitalisert når dei kjem under press frå nye kulturelement.

—Revitalisert?

—Ja, revitalisering tyder i denne samanheng at den gamle bondekulturen i Suldal har opplevd ei ny blomstringstid dei siste 10—15 åra. Rundt bygdetunet på Kolbeinstveit har det oppstått ei ny dyrking av gamle skikkar, handverkstradisjonar og andre kulturelement frå gamle dagar. Desse aktivitetane har etterkvart blitt viktigare enn talen for dagen på det tradisjonsrike Olsokstemnet på Kolbeinstveit, forklarar magisteren.

Når suldølen dei siste åra har utvikla sterkare språkleg sjølvkjensle, har også dette samanheng med anlegget. Den lokale dialekten kom under press. Eit naturleg forsvar blei mobilisert for å verna det opphøvelege.

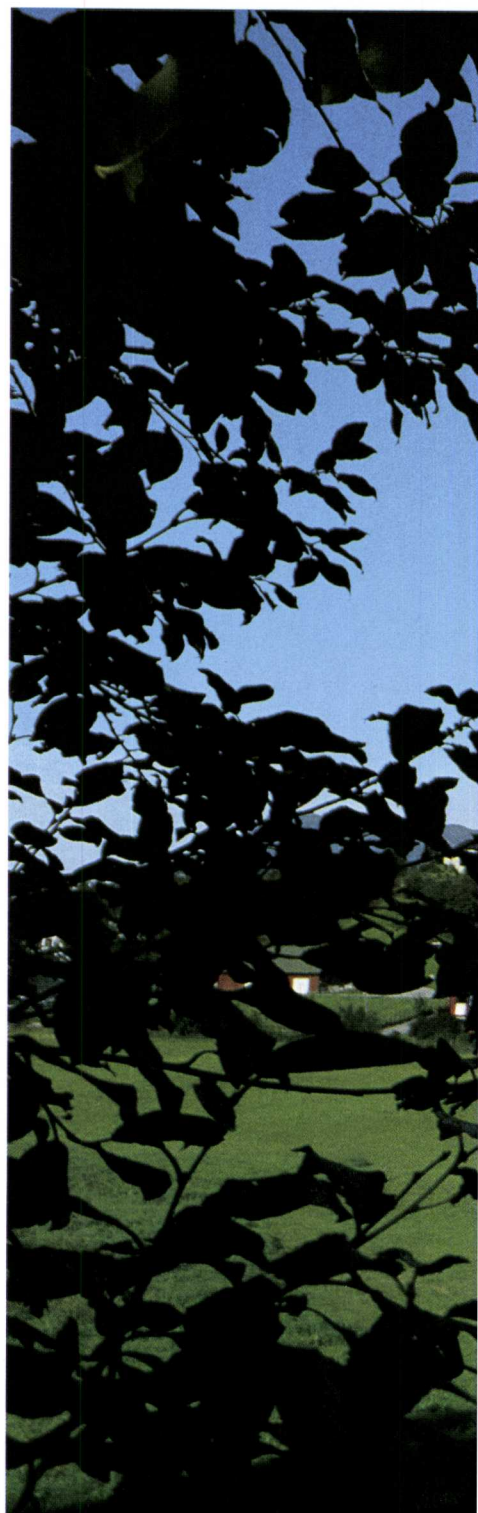
—På denne måten har Ulla—Førre-anleggene forsinka ei kulturell utvikling ein hadde fram til midten av 1970-åra. Eit sentralt trekk i Suldal som andre stader var jo at det lokale var på vikande front overfor kulturpåverknaden frå sentrum.

Når bygdekulturen i Suldal kunne halde stand mot den massive invasjonen av anleggsfolk — over 1 500 på det meste — er forklaringa mellom anna å finna i at den fysiske planlegginga ikkje la tilhøva til rette for sosial integrasjon. Dei tilsette ved anlegget budde til dømes langt på veg i eigne bustadfelt både på Sand og på Suldalsosen.

Liten sosial kontakt

Når bygdekulturen kunne halda stand mot den massive invasjonen av anleggsfolk — over 1 500 på det meste — er forklaringa mellom anna å finna i at den fysiske planlegginga ikkje la tilhøva til rette for sosial integrasjon. Rett nok møttest ungane til innfødde suldølar og anleggsfolk på dei nye skulane, men elles blei innflyttarane fysisk skilde frå lokalbefolkninga.

—Dei tilsette på anlegget budde langt på veg i eigne bustadfelt både på Sand og Suldalsosen. Dei handla på det nye kjøpesenteret, mens dei «innfødde» heldt fram med å gjera innkjøpa sine i den gamle sentrumsgata. Innflyttarane møtte såleis lokalbefolkninga i svært få sosiale samanhengar. Den fysiske planlegginga tok — som vanleg — omsyn til økonomiske og tekniske

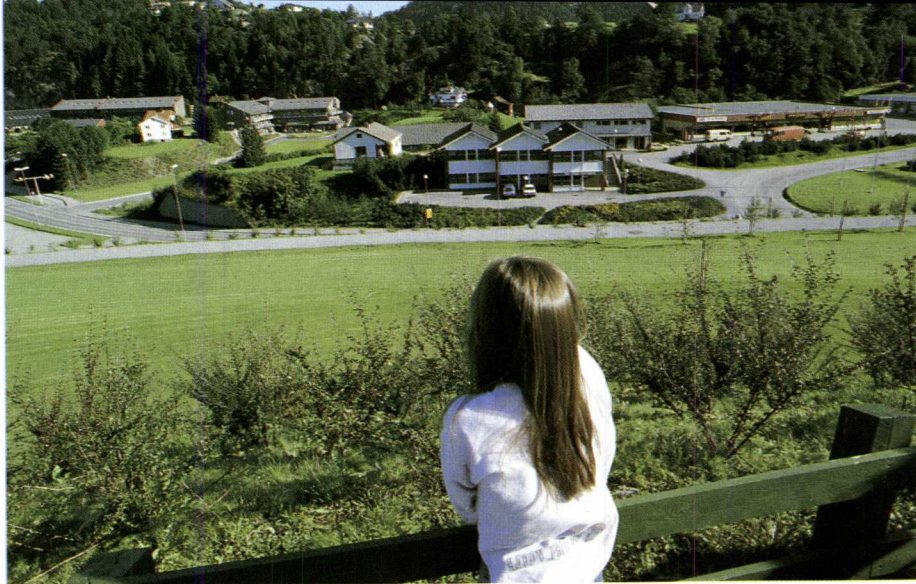

tilhøve og såg bort frå sosiale og kulturelle følgjer, hevdar Høibo.

—Men kva med dei frivillige organisasjonane og dei politiske partia, blei heller ikkje desse institusjonane sosiale møtestader mellom suldølar og innflyttarar?

—På dette feltet er bildet noko meir nyansert. Hovudkonklusjonen er likevel at innflyttarane gjorde seg lite gjeldande i organisasjonslivet. Eit unntak er idrettslaga der innflyttarane spela ei stor rolle og langt på veg tok over leiinga.

Hovudbildet legg likevel fast; dei mange ressurspersonane anlegget hadde i arbeid, gjekk i svært liten grad inn i det lokale foreningslivet. Derimot stifta innflyttarane organisasjonar som var ukjende for det store fleirtalet i Suldal. Rotary, Lions og Kvinnelaget

Satsar Suldal altfor tradisjonelt i det kommunale tiltaksarbeidet? Her blir tenkt mykje på industriutleigebygg og mannfolkarbeidsplassar. Kvinnene er mest heilt fråverande i debatten om arbeidsplassar.

blei skipa i anleggstida. Dei sistnemde strikka ikkje ullstrømper til heidningane i Afrika slik kvinneforeningane i Suldal har gjort opp gjennom tidene. Kvinnelaget markerte 8. mars, medlemmene bar lilla sjal og introduserte kvinnekampen i ein kommune der slikt tidlegare eksisterte berre på fjernsyn. Men korkje Rotary, Lions eller Kvinnelaget fekk mange medlemmer utanom innflyttarane sine bustadfelt.

Sjølvråderetten

På eit felt har likevel innflyttarane klart å påverka den jamne suldøl. Før anleggstida gjekk berre få i Suldal på skitur før påske, slike aktivitetar var berre for aktive idrettsfolk. I dag har laurdags- og søndagsskituren som fritidssyssele frå desember til mai, slått gjennom overalt i dalen.

—Her har innflyttarkulturen tatt heim ein klar og lett synleg siger over den lokale tradisjonen, kommenterer Høibo.

Når suldølen på andre område ikkje har late seg imponera av innflyttarane sine skikkar og vanar, ligg nok ein god del av forklaringa i historiske forhold.

—Suldølen har alltid hatt eit sterkt medvit om verdien av sin eigen kultur. Den lokale tradisjonen har mange skrivne kjelder å byggja på. På 1600—1700-talet var Suldal ei rik og mektig bygd i forhold til nabobygdene Røldal og Sauda. Sjølv om utviklinga på mange måtar har gått forbi Suldal, er minnet om stordomstida blitt halde ved lag. Suldølen har alltid stått hardt på for å berga sjølvråderetten. I 1905 stemte til dømes eit fleirtal i gamle Suldal kommune for republikk. I 1960-åra møtte kommune-samanslåinga kompakt motstand.

—Då Ulla—Førre-utbygginga tok til, frykta mange at eit så stort anlegg ville ødeleggje eller endra den lokale kulturen i Suldal. Det motsette har faktisk skjedd, oppsummerer førstekonservator Roy Høibo ved Ryfylkemuseet.

Førstekonservatoren ved Ryfylkemuseet ser ein klar samanheng mellom denne historiske tradisjonen for vern av sjølvråderetten og mobiliseringa for forsvar av eigne kulturverdiar under Ulla—Førre-utbygginga.

Likevel fattig?

I dei to bøkene sine om Ulla—Førre-utbygginga rettar Roy Høibo eit kritisk søkelys mot mange sider ved planlegginga av Ulla—Førre-utbygginga. Korkje NVE/Statkraft eller kommunen har takla alle problema like tilfredsstillande. Både utbyggjaren og utbyggingskommunen må mellom anna ta ansvaret for at mest ingenting blei gjort for å integrera innflyttarane i bygdesamfunnet.

—Det sunne bondevettet, som ofte blir hylla som politisk ideal, var rett og slett for lite å stilla med overfor dei utfordringane Suldal stod overfor. Det same er tilfellet i dag, kommunen har ikkje makta å ta vare på dei store menneskelege ressursane og den faglege kompetansen anlegget tilførte bygdesamfunnet, understrekar Høibo.

Med få unntak forsvinn både dei menneskelege og faglege ressursane frå Suldal med anlegget. Folketalet har gått ned frå 4 600 til 4 200. Høibo mener derfor at sjølv om anlegget tilfører Suldal 60 millionar kroner i årlege inntekter, står bygda likevel fattig tilbake når det gjeld å møte kvardagen etter at Ulla—Førre er ferdig.

—Bygda sit att med mykje pengar, ein uskadd kultur, men fattig i forhold til utfordringane i framtidssamfunnet, spissformulerer konservatoren. I neste sekund strekar han under at kritikken hans mot kommunen for svak planlegging før og under anlegget kanskje ikkje er heilt rettferdig.

—Bygdepolitikarane mangla rett og slett føresetnader for å setja seg inn i verknadene av eit gigantanlegg som Ulla—Førre.

Kunnskap er redningen

Høibo er redd Suldal satsar altfor tradisjonelt i det kommunale tiltaksarbeidet.

—Her blir tenkt mykje på industriutleigebygg og mannfolkarbeidsplassar. Kvinnene er mest heilt fråværande i debatten om arbeidsplassar, meiner Høibo.

Førstekonservatoren ser det som ei stor utfordring at Suldal må skaffast fleire arbeidsplassar som let seg kombinera med gardsbruk. Omlegginga av jordbrukspolitikken dei sista åra, vil føra til nedlegging av bruk i kommunen dersom ikkje nye arbeidsplassar som kan kombinerast med jordbruk blir skapte.

—Men kan ikkje Suldal med sine 60 millionar i inntekter berre frå Ulla—Førre lett trekkja til seg nyetableringar?

—Diverre viser praksis at det ikkje er så enkelt. Eg trur 1990-åra vil stilla utkantane overfor heilt andre problem enn tidlegare i tiltaksarbeidet. Suldal er i den gunstige situasjonen at kommunen har råd til å investera midlar i forsknings- og utviklingsarbeid som kan gi svaret på kva utkantane må satsa på i framtida for å overleva. Kunnskap om dette, kan i neste omgang resultera i konkrete nyetableringar, meiner Roy Høibo.

Han ser derfor med stor glede på at det nå blir oppretta ein lokal forskningsavdeling i Suldal i samarbeid med Rogalandsforskning i Stavanger.

Positivt totalresultat

Sjølv om Roy Høibo på mange måtar er ei kritisk røyst når Ulla—Førre er samtale-emnet, vil han gjerne streke under at anlegget totalt sett har vore positivt for kommunen og distriktet.

—Enkelte naturinngrep kunne me nok vore forutan. Suldalsnaturen har likevel ikkje blitt rasert slik enkelte frykta før utbygginga. Ulla—Førre har tilført og vil tilføra Suldal store verdiar som bygdesamfunnet kan dra nytte av i tiltaksarbeidet, til kulturelle føremål og i turistsamanheng. Som eg prøver å visa i bøkene mine, har anlegget heller ikkje rasert bygdekulturen, seier vismannen ved Ryfylkemuseet.

Suldalsnaturen er ikkje blitt rasert slik enkelte frykta før Ulla—Førre-utbygginga. I de to bøkene sine om Ulla—Førre-utbygginga visar førstekonservator Roy Høibo ved Ryfylkemuseet at anlegget heller ikkje har rasert bygdekulturen.

SLUSK, BONDE OG KON-SUL

Tekst: Jan Ole Rød
Foto: Svein Erik Dahl/Samfoto

Henrik Halsne er mellom dei få frå Ulla—Førre-anleggene som blir igjen i Suldal når anleggsperioden er slutt. Bygningsingeniøren frå Jøsenfjorden med over 10 års fartstid som slusk i Statkraft, har slått seg ned på garden Herabakka i Suldal. Gardsbruket driv han saman med kona Annfrid. Sjølv brukar han størstedelen av ar-

Eg er overtydd om at fleire som har jobba på anlegget, kunne ha tenkt seg å bli i Suldal. Ulla—Førre-utbygginga har tatt så lang tid at anlegget nærmast har blitt ein permanent arbeidsplass. Det midlertidige som pregar eit vasskraft-anlegg blir borte for dei som kom til Suldal i 1974—1975. Mange grodde fast og reiser frå Suldal utelukkande fordi her ikkje er arbeid å få.

Slik skildrar Henrik Halsne, ein av dei få frå anlegget som har slått seg ned i Suldal, situasjonen for dei mange som har reist og vil dra frå vertskommunen for den største vasskraftutbygginga i Noreg. Halsne er ikkje i tvil om at Suldal var dårleg førebudd på å møte dei utfordringane kommunen står overfor når anlegget tar slutt. Sjølv sa han opp jobben på anlegget i slutten av 1986 for å konsentrera seg om det som skal bli framtida for han og familien i Suldal: gardsbruket på Herabakka og konsulentfirmaet Kon-Sul A/S.

Lang fartstid

Då Ulla—Førre-utbygginga tok til i 1974, sat Henrik Halsne på eit kontor i administrasjonsbygget til Statens Vegvesen i Stavanger. For han ble Ulla—Førre-anleggene den sjansen han trengte for å få arbeid nærare heimstaden. Då han tok til som stikningsingeniør på Suldalsvegen i 1975, var vegen kort over fjellet til heimbygda Vadla. Året etter blei Halsne tilsett i Statkraft. Det første året jobba han med tunneldrift i Saurdal, seinare blei det dambygging i nærare 10 år. Henrik Halsne er mellom dei mange som har æra for at «kraftstabburet» for heile landet, Blåsjo, i dag ligg trygt på plass med sine 7 700 GWh når magasinet er fullt.

Halsne var først på Oddatjørn-dammen i fire år, før han tok til på sjølvaste Majesteteten — Kong Storvass. Der var han med frå tilrigginga tok til og fram til siste asfalt-tobben var tømt.

Det var såleis ein erfaren dambyggar som for snart to år sidan sa takk for seg i Statkraft. Men bak avgjerda om å forlata Storvass og Statkraft, låg planen om å satsa på kombinasjonen eige gardsbruk og konsulentfirma saman med andre ressurspersonar frå anlegget og i Suldal.

Storinvestering

I 1980 tok Henrik Halsne og kona over garden til svigerfaren hans på Herabakka.

—Alt den gongen blei det avgjort at me ville bli buande i Suldal når anleggstida var over. Rundt 1980 var utsiktene lyse for jordbruket i utkantstroka, og me gjekk til store investeringar i ny driftsbygning, nydyrking og rehabilitering av våningshuset, seier Henrik Halsne.

Dei store investeringane — over ein million kroner til saman — viser verkeleg att i terrenget på Herabakka. Den nye driftsbygningen har ei grunnflate på 315 kvadratmeter og rommar 10 kyr i tillegg til ein del sau. Sjølv om garden berre er om lag 45 mål dyrka mark, driv Halsne eit bruk som tilsvrar 1 1/2 årsverk.

—Korleis er det mogleg å få dette til samstundes som du arbeider full tid i Kon-Sul?

Forklaringa er enkel. Kona er bonde på heiltid, mens eg trør til på kveldstid, i helger og onner. I tillegg har me vore så heldige å få leiga ein del jord på nabogarden. Til saman gir dette nok før til dyra våre.

Sjølv om garden Herabakka berre er omlag 45 mål dyrka mark, driv Halsne eit bruk som tilsvrar 1 1/2 årsverk. I tillegg kjem arbeidet på full tid i Kon-Sul A/S. —Forklaringa på korleis dette er mogleg, er enkel. Kona er bonde på heiltid, mens eg trør til på kveldstid, i helgar og onner, fortel Halsne.

Kon-Sul A/S blei starta 1. januar 1987, og er eit lovande døme på at noko av kompetansen frå Ulla—Førre-anleggene blir igjen i Suldal kommune. Kon-Sul A/S er eit konsulentfirma innan bygg- og anleggssektoren.

beidstida si i Kon-Sul A/S, eit rådgjevande konsulentfirma som tilbyr distriktet ingeniør- og arkitekttenester. I Kon-Sul A/S blir såleis noko av dei store menneskelege ressursane og den kompetansen Ulla—Førre-anleggene har vore avhengig av, tilbake i Suldal når den siste slusken drar ved årskiftet.

Gode pengar tent i ei hektisk anleggstid kombinert med velvilje frå Landbruksbanken, har Herabakka resultert i eit berekraftig gardsbruk. Sjølv er Halsne oppteken av å streka under at han ikkje er åleine om å ha investert pengar tent på Ulla—Førre i gardsbruk.

—Oppover heile dalen kan du sjå nye eller rehabiliterte driftsbygningar. Utan Ulla—Førre-anleggene ville jordbruket i Suldal ha vore i ein heilt annan

og vanskelegare stilling i dag. Sjølv om jordbrukspolitikken er lagt om på ein måte som ikkje fremjar småbruka i utkantane, trur eg primær-næringane i bygda kan sjå lyst på framtida.

Kompetanse blir att

Mellom kommunepolitikarane i Suldal har det under anleggstida blitt snakka mykje om å skaffa bygda arbeidsplas-

sar som erstatning for dei mange som går tapt når Ulla—Førre står ferdig. Det kommunale tiltaksarbeidet har så langt gitt eit heller magert resultat.

Kon-Sul A/S som blei starta 1. januar 1987 er eit døme på at noko av kompetansen frå anlegget blir igjen. Henrik Halsne var saman med Tor Inge Havrevoll — også han med Stolvass som tidlegare arbeidsstad — med på å starta det nye selskapet.

Henrik Halsne sa opp jobben på Ulla—Førre-anleggene i slutten av 1986 for å konsentrera seg om det som skal bli framtida for han og familien i Suldal: gardsbruket på Herabakka og konsulentfirmaet Kon-Sul A/S.

—Opphavelig kom initiativet frå kommunen, seier Halsne.

—Suldal måtte ut av bygda for å kjøpa ei mengd med konsulent-tenester i samband med ein hektisk kommunal byggverksemd under anleggstida. Dette kosta store summar som berre forsvann ut or bygdesamfunnet. Derfor tok sentrale personar i kommunen initiativet til å få skipa eit konsulentfirma innan bygg- og anleggssektoren. Desse

planane blei kjende for Tor Inge Havrevoll og meg som hadde drøfta slike tankar på førehand. Resultatet blei Kon-Sul A/S.

I dag er Kon-Sul ein god arbeidsplass for i alt seks personar. Foruten ingeniørane Havrevoll og Halsne arbeider arkitekt Per Fremmersvik, teiknar Marie Thomassen, interiørarkitekt Grethe Holmboe og kontorfullmektig Berit Svendheim i firmaet. Dei har alle meir enn nok å gjera.

—Dei fleste oppdraga kjem framleis frå Suldal kommune, men me har hatt jobbar på Karmøy og i fylket elles, opplyser Henrik Halsne.

Lys framtid

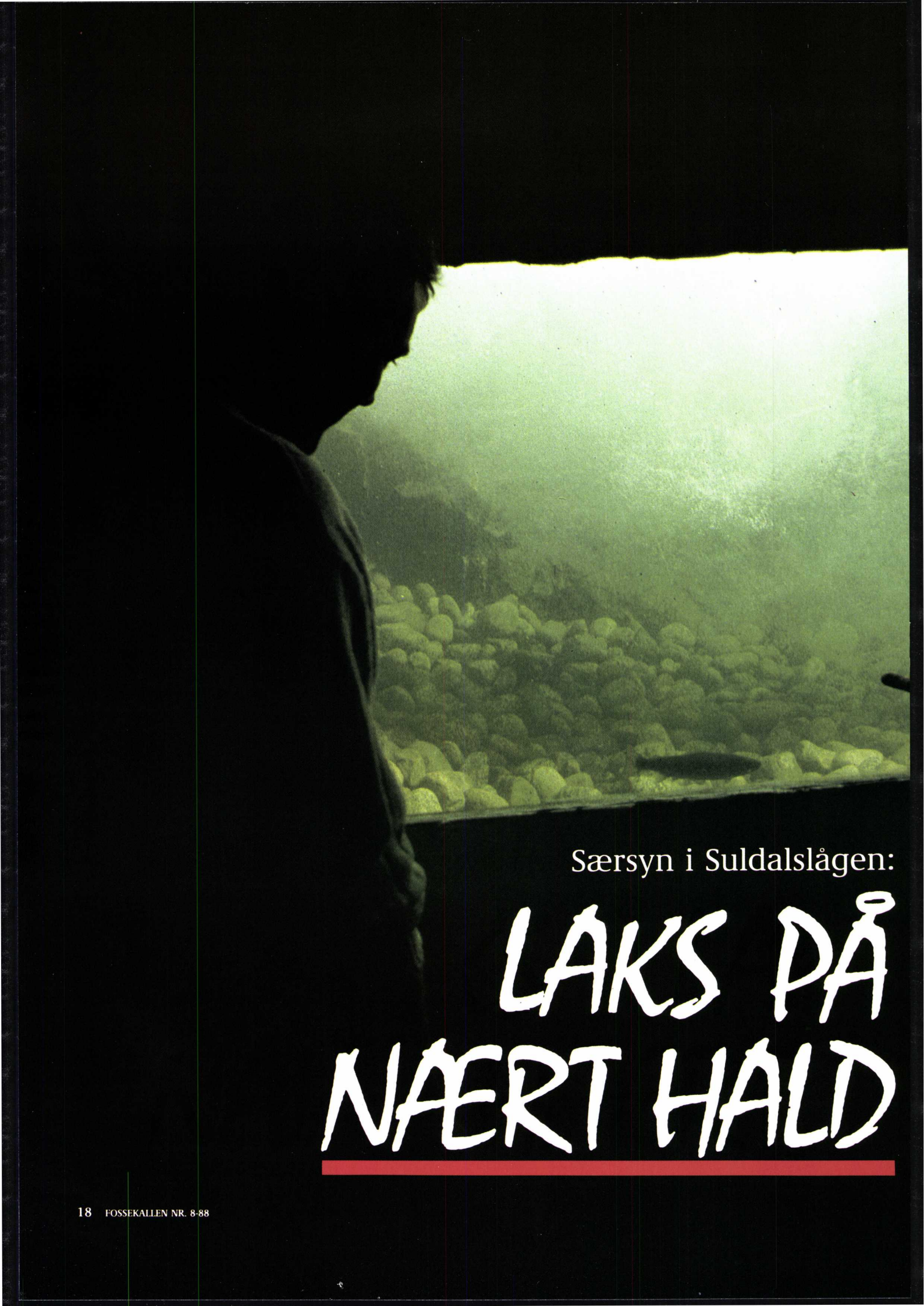
Sjølvs om folketalet i Suldal går ned og distrikts-Noreg opplever ei ny bølge av fråflytting, er Henrik Halsne optimistisk med tanke på framtida.

—Takka vera Ulla—Førre har Suldal kommune fått ein solid økonomi. Primærnæringane i bygda trur eg vil klara seg godt også i framtida, og det bør vera råd å få noko meir småindustri til kommunen. For eit storby menneske er nok tilboda her få og forholda for små. Men for oss som trivst best i eit rollegare miljø omkransa av vakker natur, er Suldal ein fin stad å bu — også etter Ulla—Førre-utbygginga, seier Henrik Halsne.

I dag er Kon-Sul ein god arbeidsplass for i alt seks personar. —Dei fleste oppdraga kjem framleis frå Suldal kommune, men me har hatt jobbar på Karmøy og i fylket elles, opplyser Henrik Halsne og Tor Inge Havrevoll.

Særsyn i Suldalslågen:

LÅKS PÅ NÆRT HÅLD

I Suldalslågen laksestudio er det berre ei seks centimeter tjukk glastrute som skiljer deg frå auren og laksen som i disse dagar går opp i Lågen.

Tekst: Jan Ole Rod
Foto: Svein Erik Dahl/Samfoto

Kunne du tenkje deg å studera spill levande laks på inntil 20 kg på 20–30 centimeter avstand under vatn? I så fall treng du ikkje lenger dra til Canada, USA eller Skottland. Den 16. juli i år opna det første såkalla laksestudio i landet vårt dørene for eit entusiastisk publikum. Midt i Sandsfossen like før Suldalslågen når fjorden, kan du nå oppleva laksen på nært hald. I Suldalslågen laksestudio er det berre ei

seks centimeter tjukk glastrute som skiljer deg fra auren og laksen som i desse dagar går opp i Lågen. Bak prosjektet står Suldal kommune som har overlate drifta av laksestudioet til Suldal Reiselivslag. Men dette einestående tiltaket er også eit direkte resultat av Ulla—Forre-utbygginga. Laksestudioet er plassert i dei laksetrappene Statkraft har bygt i Sandsfossen.

Laksestudioet har alt blitt ein gedigen publikumssuksess, seier ein entusiastisk Arvid Kristensen, formann i Suldal Reiselivslag. Han opplyser at over 7 000 har vitja den 14 kvadratmeter store bygningen i Sandsfossen til nå. Publikum si store interesse kjem ikkje av effektiv marknadsføring.

—Me har ikkje hatt tid til å driva turistreklame i år. Når så mange har vitja anlegget, må forklaringa mellom anna finnast i den gode dekninga media har gitt, seier Kristensen.

Formannen i Reiselivslaget var svært glad for at det mest populære programmet i NRK, «Norge Rundt», ville vera til stades ved den offisielle opninga 2. september.

—Neste år er målsettinga å få 20 000 besøkjande til laksestudioet. Innslaget i «Norge Rundt» markerte starten på ei aktiv marknadsføring av dette eineståande turistmålet, meiner Kristensen.

Større attraksjonar

Laksestudio Suldalslågen har kosta Suldal ein million kroner. Bygningen som

er oppført i betong med tretak glir fint inn i landskapet og har blitt ein turistattraksjon av dimensjonar alt før den offisielle opninga. I Reiselivslaget ser ein på Laksestudioet som berre eitt av fleire naturlege turistmål. Den klart største magneten i framtida blir Ulla—Førre med Blåsjø, gigant-demningane rundt magasinet og Kvilldal — den største kraftstasjonen i Noreg.

—I år har det vore voldsom etterspurnad etter å få sjå Ulla—Førre. Derfor er det synd at me ikkje kan tilby eit skikkeleg informasjonsopplegg i samarbeid med Statkraft. Reiselivslaget vil setja alt inn på å få avtalar med Statkraft om visning av anlegget før neste turistsesong, seier Kristensen. Han legg til at Ulla—Førre har dimensjonar som gjer anlegget til ein nasjonal turistattraksjon.

Informasjonsansvar

Arvid Kristensen er imponert over det arbeidet Statkraft har gjort på landskapspleiesektoren i Suldals-fjella.

—Det må då vera i Statkraft si interesse å visa fram dette til så mange som råd.

Det kan ikkje vera tvil om at Ulla—Førre-utbygginga har tilført Suldal store verdiar. Samstundes er naturinngrepa gjort på ein slik måte at det er meningslaust å snakke om rasering av naturen. Utbyggjaren har mykje å vinna på å visa fram Ulla—Førre-anleggene, hevdar Kristensen.

På den andre sida er han også oppteken av at Statkraft har eit informasjonsansvar overfor storsamfunnet. Sjølv om det kostar å informera, trur han Statkraft vil få desse pengane att mange gonger.

Mange prosjekt

Formannen i Suldal Reiselivslag er mellom dei som har mange jern i elden. Han er tiltakskonsulent i kommunen og har såleis førstehands kjennskap til kva som er på trappene i Suldal etter Ulla—Førre-utbygginga.

—Her er alt etablert fire verksemdar som har direkte tilknytning til anlegget. Dei to største er Norsk Stein A/S og Kon-Sul A/S med om lag 15 tilsette til saman. Innan reiselivssektoren ligg det

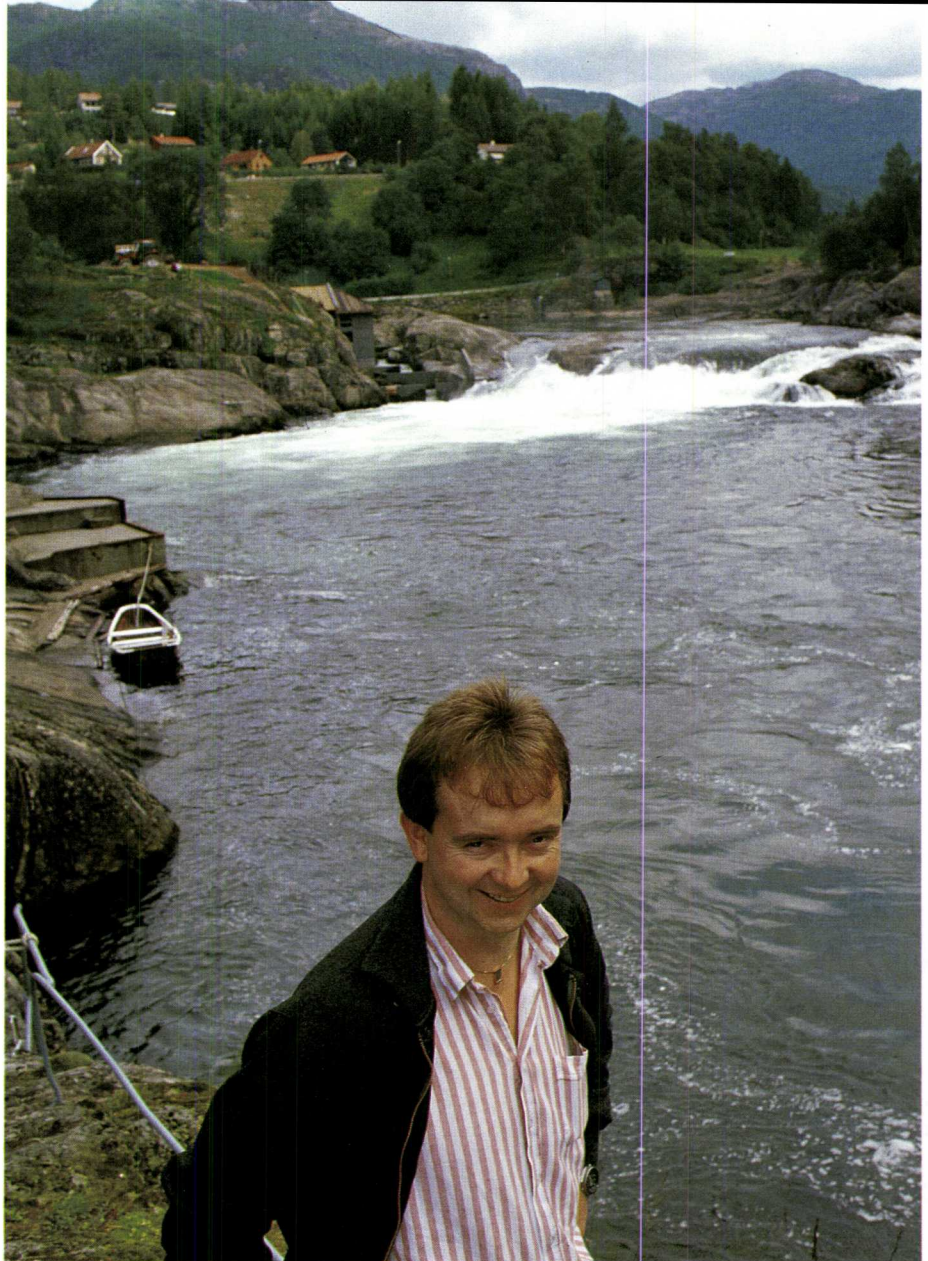

føre planar om nytt hotell på Sand. I tillegg er den gamle messa til Statkraft blitt til Sand Gjestehjem. I regi av reiselivslaget blir det jobba med pakketur-løysingar for turistar i Suldal.

Arvid Kristensen presiserer at det meste av aktiviteten som nå skjer innan næringsutvikling og tiltakssektoren i Suldal, er ringverknader av Ulla—Førre-utbygginga.

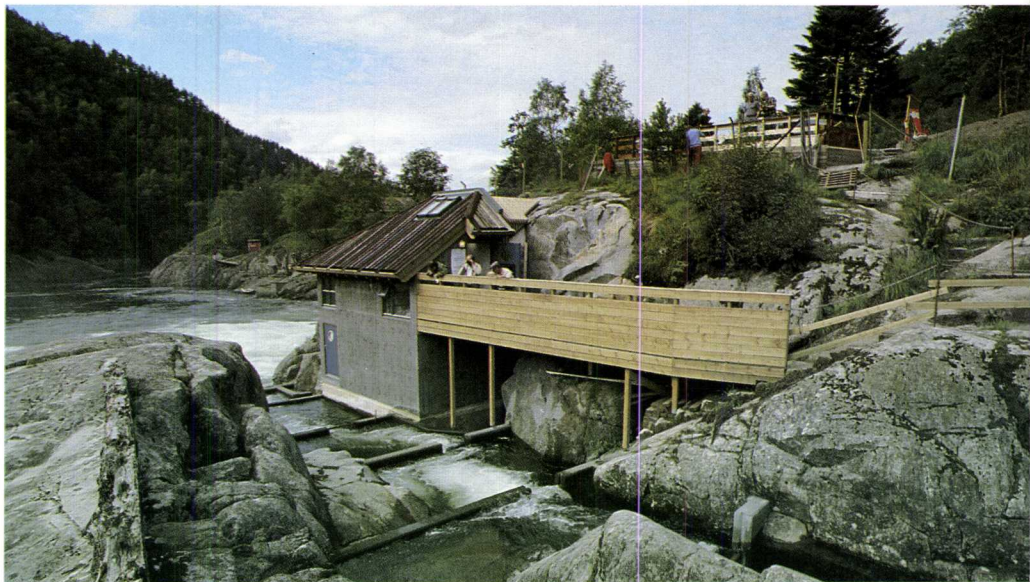
—For 15 år sidan var nok meiningane om utbygginga delte. I dag er dei dystre spådommane frå debatten på 1970-talet gjort til skamme. Bygdefolket står samla bak det synet at Ulla—Førre-utbygginga totalt sett har vore til stor nytte for Suldal, seier Arvid Kristensen.

Laksen i Suldalslågen har lenge trukke turistar til Suldal. I og med laksestudioet ved Sandsfossen vil den bli eit eineståande turistmål i tida framover.

—Lakstudioet har alt blitt ein gedigen publikumssuksess, seier ein entusiastisk Arvid Kristensen, formann i Suldal Reiselivslag. Han opplyser at over 7 000 har vitja den 14 kvadratmeter store bygningen i Sandsfossen til nå.

Laksestudio Suldalslågen har kosta Suldal ein million kroner. Bygningen som er oppført i betong med tretak, glir fint inn i landskapet og har blitt ein turistattraksjon av dimensjonar alt før den offisielle opninga.

Etter Ulla — Førre:

DJUPT SÅRA OG VONBROTEN

Tekst: Jan Ole Rød

Foto: Svein Erik Dahl/Samfoto

Avslutninga av Ulla—Førre markerer for mange eit vemodig farvel med eit kortare eller lengre liv som anleggsslusk. Rett nok er mange reist til neste anlegg som i gamle dagar på Jostedal-anlegget eller Svartisen. Fleire er det likevel som tar avskil med vasskraft-utbygging og Statkraft.

For Karin Janson, overkokk på Ulla—Førre, har avslutninga på yrkeskarrieren i Statkraft skjedd på ein måte Fossekalen håpar ikkje er typisk. Det er ein bitter over-

kokk som møter Fossekalen på Hiimsmoen-kollektivet i Suldal. For livskraftige og vanligvis muntre Karin er sjølv sagt i arbeid, nå mellom 10—15 tidlegare narkomane, som kokk, mor og bestemor.

Ja, eg er djupt sára og vonbroten over den måten Statkraft og anlegget i Glomfjord har behandla meg på. For snart to år sidan — i oktober 1986 — søkte eg om overflytting til Svartisen. Kokkene på Ulla—Førre var sikra arbeid heitte det den gongen. I skrivande stund har eg og dei andre brakkebetjeninga ikkje sett eit skriftleg ord fra anlegget i Glomfjord, seier Karin Janson.

Historien til Karin fører tankane til vasskraftanlegg som blei avvikla i heilt andre årstal enn 1988. Arrogant personalbehandling er eit mildt uttrykk når folk med over 12 års teneste i Statkraft må gå på denne måten. Folk som har møtt Karin i brakkeleirane i Kvilldal, på Bjørkeneset eller i Stølsdal har vondt for å forstå at Statkraft har råd til å kvitta seg med Karin; sjølv om det hadde skjedd i skikkelege former. Med eitt alltid smittande humør og ein sjeldan stå-på haldning var Karin ein ressurs i alle dei brakkemiljøa ho var inno. Karin er mellom dei som gjer meir enn berre å utføra jobben sin. På Ulla—Førre var ho sekretær i fagforeninga, medlem av arbeidsmiljøutvalet, forhandlingsutvalet, bladstyret for Fossekalen og tillitsvalt. I festlege lag på brakka eller i meir offisielle samanhengar stod Karin i sentrum, som toastmaster eller naturleg midtpunkt.

Mannfolka mine

Karin Janson har ikkje for vane å klaga og syta. Ho har møtt livet med ein heilt annan grunnhaldning. Fødd inn i industriarbeiderklassen i Sauda med rallarblod i årene og rallar til ektemann har det alltid vore naturleg for Karin å spørja; Kva kan eg gjera? Ho har stilt seg til disposisjon for arbeidarrørsla og hatt Folkets Hus som sin andre heim frå 1920-åra. I dag klarer ho likevel ikkje skjula at ho er bitter. Språkbruken avslører at livet på brakka har vore langt meir enn berre ein jobb. Karin snakkar om «mannfolka mine» og «jentene mine» med ein varme i røysta som

Overkokk Karin Janson frå Ulla—Førre-anleggene er skuffa over at ho ikkje har fått jobb på Svartisen. —Kokkene på Ulla—Førre var sikra arbeid i Glomfjord, heitte det i oktober 1986. Då søkte eg og andre med meg overflytting til Svartisen. Men ennå har eg ikkje høyrte eit pip frå Glomfjord, seier Karin Janson til Fossekalen.

avslører at brakkelivet for henne var ein del av livsstilen.

—Ja, eg saknar mannfolka mine, seier Karin på den direkte måten som berre ho kan seie det utan at det blir vulgært.

Minnene frå brakkene i Kvilldal, Stølsdal, på Bjørkeneset og messa på Sand har Karin samla mellom to permar. Stolt viser ho fram fotoalbumet med motiv frå gjennomslagsfestar, jentefestar og bursdagsselskap.

—Sjå her sit jentene mine og tar seg ein liten knert før serveringa tar til. Ikkje alle bilda til Karin ville ha passert sensuren i Fossekalen.

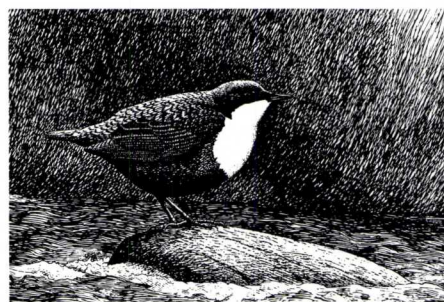
Til sist i albumet er bilde frå det siste julebordet på messa med «fader Jacob og Co» som Karin seier. Tre dagar etter — 22. desember 1987 — var det definitivt slutt for Karin i Statkraft.

—I dag er all motivasjonen for å dra til Svartisen borte. Nå håpar eg å få halda fram i jobben min på Hiimsmoen sjølv om eg er 35 år for gamal til å bu i kollektiv, ler 60-åringen.

I løpet av kort tid har Karin sett sitt preg på den nye arbeidsplassen sin. —Me håpar verkeleg Karin får fast jobb på kollektivet. Maten har blitt mykje betre etter at ho tok over på kjøkkenet. I tillegg har Karin mykje å seia for det sosiale miljøet på kollektivet, uttaler ein av kollektiv-leiarane til Fossekalen.

Folk som kjenner Karin frå Ulla—Førre-anleggene har ingen vanskar med å forstå kvifor overkokken på brakka alt har blitt ein miljøfaktor på den nye arbeidsplassen sin.

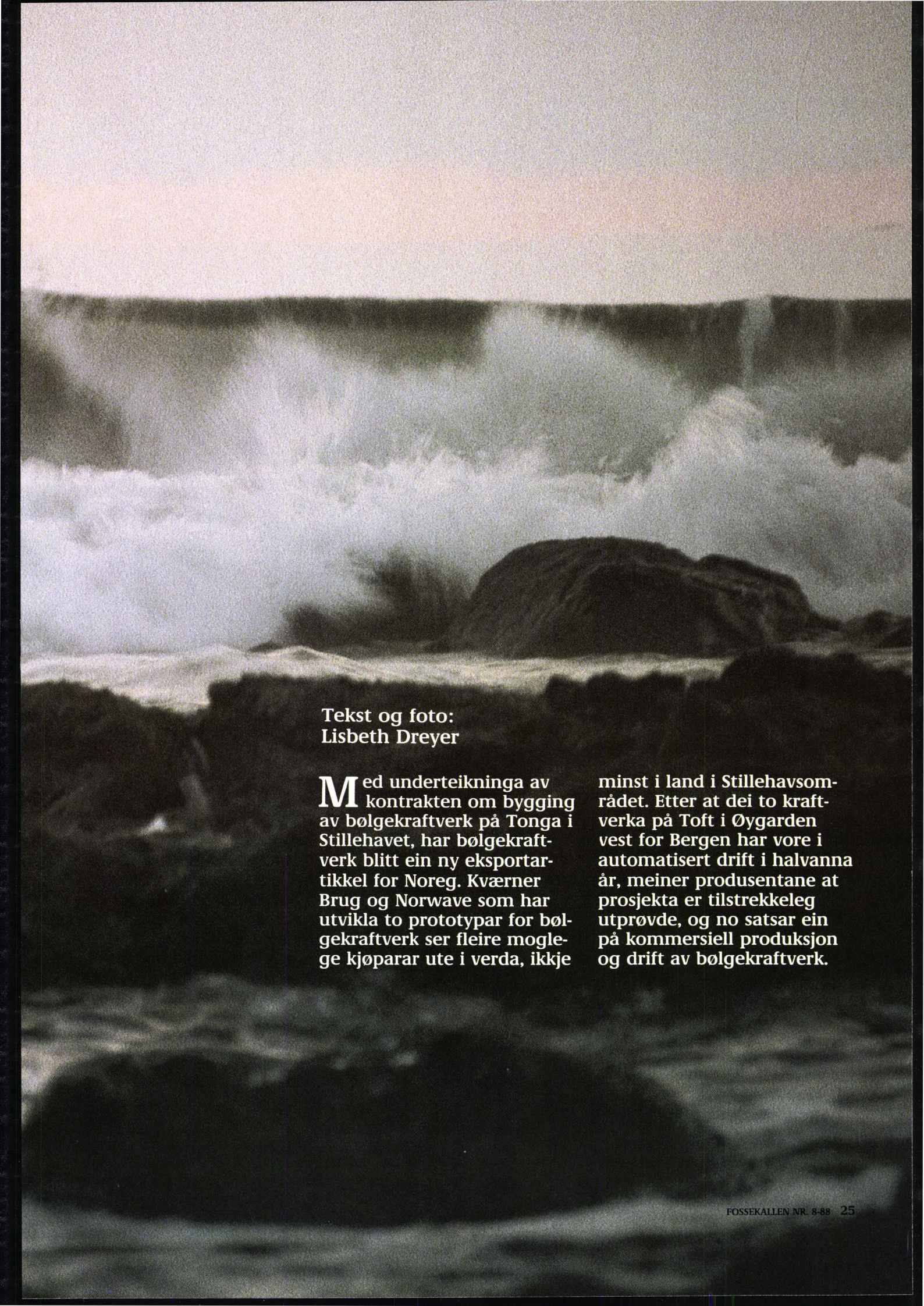
Frist for innsendelse av stoff til Fossekalen nr. 10/1988:

Norskutvikla bølgekraftverk:

MED STILLEHAVET SOM MARKNAD

Ved hjelp av norskutvikla bølgekraftverk kan energifattige øysamfunn i Stillehavet nytte havet sine endelause krefter til å dekkje straum-behovet.

Tekst og foto:
Lisbeth Dreyer

Med undertekninga av kontrakten om bygging av bølgekraftverk på Tonga i Stillehavet, har bølgekraftverk blitt ein ny eksportartikkel for Noreg. Kværner Brug og Norwave som har utvikla to prototypar for bølgekraftverk ser fleire moglege kjøparar ute i verda, ikkje

minst i land i Stillehavsområdet. Etter at dei to kraftverka på Toft i Øygarden vest for Bergen har vore i automatisert drift i halvanna år, meiner produsentane at prosjekta er tilstrekkeleg utprøvde, og no satsar ein på kommersiell produksjon og drift av bølgekraftverk.

Det var etter oljekrisa på byrjinga av sytti-talet at interessa for alternative kraftkjelder vakna. Og frå midten av 1970-talet vart det satt i gang utreiingsarbeid og planlegging av bygging av bølgekraftverk i Noreg. Arbeidet var delvis finansiert av statlege midlar, og resulterte i bygginga av dei to kraftverka på Toftestallen på Toftøy i Øygarden. Det eine i regi av bølgekraftdivisjonen i Kværner, det andre bygd av Norwave.

Sjølv om dei to selskapa opererer heilt uavhengige av kvarandre, ønskte ein i utgangspunktet å finne ein stad der begge kunne etablere seg. Anlegga vart bygd i perioden 1983–1985. Sidan vart dei utprøvde og supplerte med nytt utstyr etter kvart som ein såg kva som mangla. Sidan fyrste halvår 1987 har dei to anlegga vore i automatisk drift.

Ulike anlegg

Dei to bølgekraftverka er baserte på ulike prinsipp. Kværners bølgekraftverk er bygd i ein loddrett fjellvegg der havet står rett imot. Anlegget ser nærast ut som eit fyrtårn. Bølgene slår inn i eit kammer litt over havnivået. Her vert det danna ein såkalla «svingande vannsøyle» der luft vert pressa opp gjennom «tårnet» og driv ein turbin. Turbinen er konstruert slik at den dreier same veg anten lufttrykket vert pressa opp eller sugd ned i det bølgen trekker seg attende. Dette prinsippet gir høgt energiutbytte. Kraftverket er i tillegg svært lite plasskrevjande. Anlegget har ein maksimumskapasitet på 500 kW.

Norwave sitt anlegg vert kalla «kilerenne-anlegg». Det treng litt meir plass, men kan i motsetnad til Kvær-

ner-anlegget til ein viss grad nyttiggjere seg av mindre bølger.

Eit basseng er bygd innanfor ein naturleg kile i fjellet, og bassenget ligg tre meter høgare enn havnivået. Ei renne går frå opninga og smalnar innover og oppover i bassenget. Når bølgene slår inn, vert havvatnet pressa inn i den smalnande renna og løfta opp i bassenget. Når vasstanden i bassenget når eit visst nivå, vil kraftverket automatisk sette seg i drift og tappe det ned. Sjølve kraftverket er drive etter vanlege vasskraftprinsipp. Vatnet frå bassenget treffer turbinen og renn ut på baksida av anlegget. Anlegget har ein kapasitet på 350 kW.

Begge anlegga er automatiske og bruker nesten ikkje energi.

—Dei treng berre litt straum til å slå seg på og av, fortel Richard Toft som er oppsynsmann for dei to anlegga. I dag går all krafta som dei to anlegga produserer rett inn på nettet til Nordhordland Kraftlag.

Lite bølger om sommaren

Etter at kraftverka vart bygd, har det synt seg at bølgeaktiviteten i området var mindre enn det ein hadde målt på førehand. Moglegvis skuldast dette at bølgeaktiviteten i området rett og slett har minka dei seinare åra. Om våren og sommaren vert det difor liten aktivitet ved kraftverka. Men når haust- og vinterstormane står rett frå vest, vert det skikkeleg fart på turbinane. Denne ustabile krafttilgangen gjer at staden vil vere lite egna til kommersiell drift av bølgekraftverk.

Men for Norwave og Kværner spelar ikkje det så stor rolle. Dei to anlegga er testanlegg og har høvd til føremålet. Ein har fått prøvd ut ulike metodar, og funne at både teoriar og prinsipp stemmer. Og dei to selskapa trur at bølgekraftverk er liv laga i område der bølgeaktivitetane er meir stabile.

Stillehavet

Kontrakten mellom Tonga og Kværner som vart underteikna i byrjinga av september markerte opninga på ein ny epoke. Bygginga av verdas fyrste kommersielle bølgekraftverk vert eit faktum. Og landa i og kring Stillehavet er dei to produsentane sitt hovudsatsingsområde i fyrste rekke. Stillehavet, som slett ikkje er noko stille hav, gir mange stader stabile dønningar som høver bra for kraftutvinning.

Mange av øysamfunna i Stillehavet har dårleg tilgang på elektrisk kraft. Ofte er einaste straumkjelda dieselagregat, og dette er både kostbart og gjer små samfunn sårbare overfor til dømes svingningar i oljeprisen på den

Vatnet vert pressa over kanten på renna. Bilete er tatt ein dag med liten bølgeaktivitet. Vatnet kan stå mange meter tilvers når skikkeleg store bølger kjem inn. I bakgrunnen ser ein kraftstasjonen.

internasjonale marknaden. Mange av dei små øyane har heller ikkje utbygde hamneanlegg som kan ta imot store tankskip, og dei må difor ta dieselen inn på fat.

—Meininga er at ein skal kunne selge straum frå bølgekraftverk til under den prisen ein må gi for straum produsert av diesellaggregat, seier Kjell Løvås i Norwave. Han meiner at bølgekraftverk vil vere ideelt for mange øysamfunn i Stillehavet.

—Bølgekraftverk treng lite areal og relativt små investeringar. Dessutan har det synt seg at vedlikehaldskostnadene og er svært små, seier han.

Forutan kontrakten med Tonga seier både Kværner og Norwave at mange har synt interesse for prosjekta, ikkje minst i Stillehavsområdet. Norwave nemner mellom anna Indonesia som mogleg kjøpar av bølgekraftverk.

Einaste i verda

Sikkert er det i alle fall at Kværner og Norwave er så godt som einerådane på denne marknaden. Dei to anlegga skal vere dei einaste av sitt slag i verda, og Noreg har opparbeidd seg solid kompetanse på området. Andre land driv berre sporadisk forskning og utprøving på dette feltet, men ein veit at Japan har sett i gang noko. Ein ser difor Japan som ein mogleg konkurrent i framtida.

—Blir det då Kværner og Norwave som skal konkurrere seg imellom om kundane?

—Både ja og nei, seier Odd Sandøy.

—Prototypene er ulike og topografien på byggestaden vil i stor grad avgjere kva slags anlegg som vil høve best. Nokre stader passar vårt anlegg, nokre stader vil eit kilerenueanlegg passe betre.

Trass i at dette er ein svært miljøvennleg kraftproduksjon som krev lite vedlikehald når den fyrst er komen i drift, trur verken Sandøy eller Løvås at denne kraftkjelda vil bli tatt i bruk i Noreg i næraste framtid. Noreg har god tilgang på vasskraft. —Men bølgekraft kunne bli eit supplement til den tradisjonelle kraftproduksjonen i Noreg, seier Odd Sandøy i Kværner.

Kværners bølgekraftverk er bygd i ein loddrett klippevegg med havet midt imot.

Oppsynsmann Richard Toft synar skisse av kilerenueanlegget til Norwave.

Rapport fra Yantan:

EN REISE TILBAKE I TIDEN

Både sykkel og antrekket er typisk for denne delen av Kina. I bakgrunnen skimtes Dahua kraftverk som i mangt og meget ligner det som skal bygges i Yantan. Kraftverket ligger til samme elv, og fjellene i bakgrunnen er de samme.

Ved Sven Ammerud

Kina satser på vannkraft. Mange store anlegg er satt i gang flere steder i Kina. Her er vestlig ekspertise etterspurt, ikke minst den norske. Ved Yantan-anlegget i Guanxi-provinsen (sør-vest Kina), har i alt seks nordmenn vært stasjonert det siste året. Statkrafts Sven Ammerud er en av dem.

I landareal er Kina på størrelse med USA, men Kina har cirka fire ganger så mange innbyggere. Det preger naturligvis forholdene. I hovedstaden Peking eller Beijing som det offisielle navnet er, vil du kunne leve stort sett som i en europeisk by, selv om en del ting som vi tar for gitt, fortsatt er mangelvare.

Forflytter du deg cirka fire timer med fly i retning syd-vest fra Beijing til hovedstaden Nanning i Guangxi-provinsen, er det en reise som på mange

måter setter deg årtier tilbake. Fortsetter du så nordover fra Nanning i fem timer med bil, er du ytterligere noen tiår tilbake i tiden. Da er du kommet til Yantan hvor kraftutbygging har satt sitt preg på et område som for få år siden ikke hadde vegforbindelse med omverden.

Handelen blomstrer

Vegen i seg selv har betydd lite for de innfødte som stort sett er bønder. Mar-

delsvirksomheten. Kiosker og butikker har derfor grodd opp som paddehat-ter. I så måte er Yantan intet unntak.

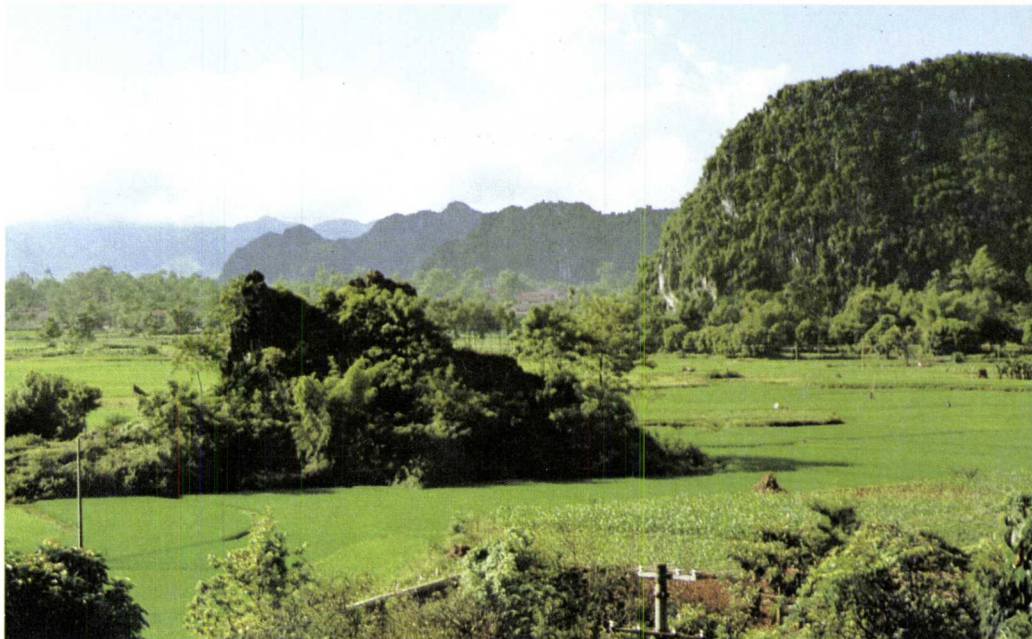
Forretningene her minner om landhandleriene i Norge. De fører alt fra ståltråd til såpe og luksusartikler som sykler og radio. For å lokke til seg kunder, har de mest spekulative innstallert et 14" TV bak skranken. Sent på kvelden står køen langt ut på gata av om ikke kjøpelystne så iallfall skuelystne kunder. Jeg skrev med vilje gata for det er «tråkkt» etter hvert blitt. Er det en ledig kvadratmeter, bygger man på. I dag kan Yantan derfor oppleves som en sammenhengende én etasjes bygning på flere kilometer.

Den røde flod

Yantan ligger på omtrent 25. breddegrad. I dette ekvatorbeltet forandrer forvittringsprosessen fjelloverflaten (uansett hvilken bergart det er snakk om) til et rødt jordsmonn. Dette er beinhardt i tørke, men klistrer i våt tilstand. Det preger alt med sin brunfarge, til og med et par meter nederst av husveggene.

Dessuten er det nesten vektløst i støvform slik at du finner det overalt både ute og inne. Når det regner, farges snart regnvannet av erosjon, og i dalbunnen heter ikke hovedvassdraget Hongsui elva for ingen ting. Det betyr nemlig «Den røde flod». Og den og den alene er årsaken til at det finnes nordmenn i denne delen av Kina. Et Kina som tidligere har vært lukket for utlendinger.

I Yantan i Guanxi-provinsen har kraftutbygging satt sitt preg på et område som for få år siden ikke engang hadde vegforbindelse. Med vegen har omsetningen av landbruksvarer skutt fart, og dermed er levevilkårene for innbyggerne i området blitt vesentleg bedre. Her dyrkes ris.

kedet for landbruksvarene er derimot flyttet hit slik at omsetningen og dermed levekårene er blitt vesentlig bedre for «minoritetene», som disse menneskene kalles av vanlige kinesere. Det er cirka 50 forskjellige slike minoriteter i hele Kina, og de teller omtrent like mange millioner mennesker. De driver stort sett jordbruk. De er fattige og lever for det meste i isolerte områder av Kina.

Et av de få områder hvor det private initiativ har fått lov å blomstre, er han-

Kinesisk mellomvekter

Yantan-prosjektet har i hovedtrekk vært omtalt tidligere i Fossekallen. Det er et av mange kraftanlegg planlagt i dette vassdraget. Jeg vil bare kort nevne at det er et typisk elvekraftverk som med en installasjon på 1 200 MW ligger i mellomvektklassen i Kina. Cirka tre millioner kubikkmeter betong vil gå med totalt etter at omtrent det samme kvantum jord og fjell er fjernet fra byggegropa.

Når dette leses er utsprengningen omtrent ferdig og de første støpearbeider igang. Fangdammene ble ferdig i vår etter at 300 000 kubikkmeter valsebetong var innstoppet på vel tre måneder. Maksimum på et døgn var 8 000 kubikkmeter. Det virkelige alvor begynner altså i august 1988, og etter planen skal første maskin være i drift midt i 1992.

Hva kan så norske ingeniører tilføre et slikt prosjekt? Det har i løpet av det siste året vært tilsammen seks nordmenn her, hvorav fire spesialister på henholdsvis EDB-baserte tidsplaner, maskinelt vedlikehold, betong og prosjektering av betongdammer. Alle fire har mer eller mindre følt at deres anstrengelser ikke har gjort noe særlig fra eller til for Yantan. Det skal ikke legges skjul på at kineserne er meget konservative, og at de tviholder på sin måte å gjøre tingene på. Men på lengre sikt vil den viten som vi nordmenn er med på å overføre, sikkert komme til nytte.

Anleggsteknisk er en del av våre forslag allerede tatt i bruk, dette dog etter at kinesernes egne metoder ikke har gitt det forventede resultat.

Ingen fritidsproblemer

Som utlending lever man et stille og rolig liv ved Yantan-anlegget, ikke minst på grunn av kommunikasjonsproblemene. Ytterst få kinesere snakker nemlig noe vestlig språk. Og etter å ha forsøkt, tør jeg påstå at man virkelig må satse for å lære kinesisk.

Trivselsmessig er det derfor en stor fordel at anlegget går 24 timer i døgnet, 7 dager i uken. Fritidsproblemene blir dermed ikke av de største. Alt på TV er på kinesisk, og utenlandske programmer dubbles. Så her går man ikke glipp av mye.

Den fritiden som er, nyttes til tur i fjellene, eller til bøker og kryssord som hamstres i Hong Kong.

Den avtalen vi som arbeider her har, er basert på fem måneder i Kina og en måned på reise eller ferie. Til nå har reiseruten gått om Hong Kong, men i august ble det opprettet en direkte SAS-flyvning København—Beijing. Dermed er reiseruten blitt enklere for dem som måtte ha lyst og anledning til å besøke oss i denne delen av verden. Velkommen skal dere være.

Ved Yantan-anlegget er nå utsprenningen omtrent ferdig og de første støpearbeider i gang. Fangdammene ble ferdig i vår etter at 300 000 kubikkmeter valsebetong var innstoppet på vel tre måneder. Maksimum på ett døgn var 8 000 kubikkmeter. Bildet viser damområdet etter tørlegging.

I Kina satser man for tiden på vannkraft, og i den forbindelse søker man å knytte til seg vestlig ekspertise. Ved Yantan-anlegget i Guanxi-provinsen (sør-vest Kina) har i alt seks nordmenn vært stasjonert det siste året. Her sees damområdet før tørlegging.

Arbeidslivets komité mot Alkoholisme og Narkomani
(AKAN):

FELLES FRONT

Vi må regne med at det er over 100 000 alkoholmisbrukere i Norge som trenger hjelp til å komme ut av sin avhengighet. Misbruket av alkohol og narkotika foregår som oftes i fritiden, men arbeidsmiljøet rammes selvfølgelig i aller høyeste grad likevel av problemene. Det er erkjennelsen av dette som er grunnlaget for AKAN: Arbeidslivets komité mot Alkoholisme og Narkomani. Foto: Per Anders Rosenkvist/Samfoto.

Ved Aud Berg

Alkohol- og narkotikamisbruket er et av de største og vanskeligste problemer i vårt samfunn. Problemene rammer ikke bare individet, men også nærmiljøet, ar-

beidslivet og samfunnet. Dette forsøker arbeidslivet å gjøre noe med gjennom AKAN — Arbeidslivets komité mot Alkoholisme og Narkomani.

Over 100 000 misbrukere

I registreringer som er gjort, regner man med at det er over 100 000 alkoholmisbrukere i Norge som trenger hjelp for å komme ut av sin avhengighet. Dette gjelder altså alkoholmis-

brukere. I løpet av de siste 10—15 årene har man imidlertid i Norge også fått flere tusen arbeidstakere som er avhengige av narkotiske stoffer. Misbruket av alkohol og narkotika foregår som oftest i fritiden, men arbeidsmiljøet rammes selvfølgelig i aller høyeste grad likevel av problemene.

I et teknisk høyt utviklet samfunn, vil alkohol- og narkotikamisbruk være en stor risikofaktor rent sikkerhetsmessig. Dette må og vil arbeidslivet beskytte seg mot. Det er ikke uvanlig at man i et arbeidsmiljø kan registrere 3—4 prosent av sine ansatte som misbrukere og avhengige av alkohol og narkotika.

Den enkeltes fungeringsevne varierer etter hvilken arbeidssituasjon misbrukeren har, og hvor langt avhengigheten er kommet. Han eller hun vil i mange tilfelle få vanskeligheter med å komme tidsnok på jobben. Arbeidsnivået blir redusert, og ofte blir misbrukeren rett og slett borte fra jobben.

Problemer under teppet

Ved fravær garderer misbrukeren seg gjerne med egenmelding eller sykemeldinger. Angsten for at misbruket skal bli oppdaget er stor, og begrunnelsen for fraværet blir oppgitt til å være andre sykdommer. I slike tilfelle blir arbeidsgiveren passivisert med en sykemelding, og misbrukeren har klart å skjule det egentlige problem. Arbeidsplassen er det siste stedet misbrukeren ønsker å bekjentgjøre sitt problem.

Når alkohol og narkotika drøftes som et arbeidsmiljøproblem, kommer man ikke utenom holdninger til misbruk og misbrukere. I mange tilfelle skyves kanskje problemene «under teppet» både av arbeidsgiver, kolleger og selvfølgelig av misbrukeren selv. Dette fordi man ikke riktig vet hvordan man skal takle situasjonen eller fordi man ikke har et hjelpeapparat som kan ta seg av dette.

I de siste tjuefem årene er arbeidslivet og samfunnet for øvrig blitt seg sitt ansvar mer bevisst. Gjennom AKAN er det lagt opp til et konkret hjelpeprogram.

Felles front gjennom AKAN

Hovedorganisasjonene Norsk Arbeidsgiverforening (NAF) og Landsforeningen i Norge (LO) dannet i 1963 en felles komite: Arbeidslivets komite mot Alkoholisme og Narkomani (AKAN). Organisasjonene erkjente at alkoholisme og narkomani er problemer som griper inn i arbeidslivet. Derfor bør også orga-

nisasjonene være med på å løse disse problemer ut fra sosiale, økonomiske, disiplinære, medisinske og menneskelige hensyn. Staten ved Sosialdepartementet er også representert i komiteen.

I AKAN's program heter det blant annet:

AKAN's formål er i henhold til dens vedtekter ved opplysning og påvirkning å være med på å forebygge alkoholisbruk og narkomani og å hjelpe alkoholskadde og narkomane til et normalt liv.

Virksomheten drives på et helt selvstendig grunnlag ut fra de spesielle forutsetninger som samarbeidet innenfor arbeidslivet skaper. Det tas ikke sikte på å fremme spesielle avholdspolitiske syn eller å erstatte det arbeid som drives ellers på området av andre organisasjoner og institusjoner.

AKAN vil i sitt arbeid søke å legge til rette forholdene for et nøkternt og saklig opplysningsarbeid, slik at arbeidslivets parter i samarbeid også på bedriftsplanet bedre kan bli i stand til å

møte problemene på en måte som kan tjene den enkelte og produksjonslivet.

Virkemidlene er i første rekke å utgi opplysningsbrosjyrer og medvirke til fremstilling av opplysningsfilm og annet materiell til dekning av de forskjellige sider av komiteens arbeid.

Videre å arrangere konferanser for personer knyttet til arbeidslivet, både på arbeidsgiver- og arbeidstakersiden, for å gi innføring i de mange problemer som reiser seg for dem som ligger under for alkohol- og/eller narkotikamisbruk og den innvirkning problemene har på arbeidslivet.

VÆR
KOMPIS
DA VEL...

AKAN vil gi råd til bedrifter og/eller bedriftsklubber i forbindelse med behandling av aktuelle problemer på den enkeltes arbeidsplass eller tilrettelegging av et kontinuerlig hjelpearbeid innenfor de enkelte bedrifter.

Forebygging i Statkraft

I konseptet for Statkrafts personalpolitikk er det blant annet vedtatt at forholdene skal legges til rette for et effektivt AKAN-arbeid. Det har i bedriften vist seg å være behov for et slikt hjelpetiltak, og det er derfor inngått en rammeavtale mellom arbeidstakerorganisasjonene og etaten for AKAN-arbeidet i Statkraft.

I rammeavtalen heter det blant annet at Statkraft ønsker å forebygge alkohol- og narkotikamisbruk blant sine ansatte. Dette skal gjøres gjennom et saklig og nøkternt opplysningsarbeid,

formidling av hjelpetiltak så tidlig som mulig og tilbud om behandling til personer med rusmiddelproblemer.

Opplysningsarbeidet har som mål blant annet å sette personalet, særlig ledere og tillitsvalgte, bedre i stand til å møte de problemer som rusmiddelmisbruk på arbeidsplassen fører med seg.

Hjelpetiltak og behandlingstilbud

Ansatte som har rusmiddelproblemer vil bli tilbudt hjelp og behandling. Disse tiltakene består av konsultasjoner (samtaler og motivering), medisinsk behandling, henvisning til behandlingstilbud og oppfølging og ettervern.

Arbeidstakere som har alkohol- eller narkotikaproblemer og som ønsker hjelp, kan henvende seg til bedriftshelsetjenesten eller AKAN-kontakten.

Økonomisk bistand av forskjellig art kan tilbys den ansatte i behandlingsperioden dersom dette medfører store økonomiske problemer.

Hovedarbeidsmiljøutvalget skal oppnevne et sentralt AKAN-utvalg i samråd med de tillitsvalgte. Dette utvalget skal blant annet koordinere AKAN-arbeidet og utarbeide opplæringsprogrammer for deltakere i AKAN-arbeidet. Dessuten skal utvalget planlegge informasjonstiltak for de ansatte, spesielt i forbindelse med introduksjon av nytilsatte og utarbeide informasjonsmaterieill i form av brosjyrer, video etc.

Kontoret for Miljø og velferd (OPM) er ansvarlig for Statkrafts engasjement i AKAN-arbeidet og ivaretar sekretærfunksjonen i det sentrale AKAN-utvalget. OPM kan dessuten bistå lokaladministrasjonene ved utforming av lokale AKAN-avtaler.

Lokalt skal det etableres AKAN-utvalg ved alle drifts- og anleggsadministrasjoner samt ved Statkrafts hovedadministrasjon. Det overlates til de enkelte arbeidsmiljøutvalg å utarbeide praktiske retningslinjer for det lokale AKAN-arbeidet (lokal AKAN-avtale). Etter behov skal det tas inn regler for oppnevning og sammensetning av AKAN-utvalg og oppnevning av AKAN-kontakt (hoved AKAN-kontakt). AKAN-kontaktens arbeidsoppgaver og arbeidsfelt skal nedfelles i regelverket, det samme gjelder for hvordan AKAN-utvalget skal informere. Hvem som skal opplæres og hvordan lokale tilgjengelige ressurser skal brukes, er viktig å få slått fast. Dessuten må man finne frem til hvordan det skal reageres ved misbruk av rusmidler.

Nærmeste overordnede har ansvaret for at arbeidstakere som misbruker alkohol eller narkotika får tilbud om hjelp etter et AKAN-opplegg.

Hvis ikke nærmeste overordnede er kjent med forholdet, kan de andre på arbeidsplassen i samråd med hovedtillitsvalgte eller hovedverneombudet ta saken opp med nærmeste overordnede.

AKAN-kontakten er ansvarlig for gjennomføringen av hjelpetilbudet, og tar i samråd med bedriftshelsetjenesten og nærmeste overordnede de kontakter som måtte være nødvendig for det videre opplegg.

*ER DET DENNE FORM
FOR SOLÍDARÍTET
KOLLEGAEN DÍN
TRENGER?*

34 FOSSEKALLEN NR. 8-88

De nye rutinene for budsjettering og for rapportering til ledelsen er allerede under innføring, og fra kommende årskifte settes nytt regnskapssystem og nytt leverandøroppfølgingssystem i drift. Samtidig innføres det en ny kontoplan som er bygget over samme lest for hele Statkraft, og nytt prinsipp for tidsavgrensning i Statkrafts interne budsjett og regnskap.

Fra neste år vil derfor de fleste av Statkrafts rutiner og systemer for budsjett og regnskap være nye, eller de vil være endret.

Mange elever

For at disse endringene skal kunne gjennomføres på en tilfredsstillende måte for den enkelte ansatte og for bedriften, må alle som blir berørt av endringene, få opplæring. Vi kan grovt dele «elevene» i to grupper.

For det første har vi vårt merkantile personale, det vil si de som arbeider med oppgaver innen fakturabehandling, regnskap, betalingsrutiner etc. Den andre gruppen er mer sammensatt, fra ledere på ulike nivåer med budsjettansvar til medarbeidere for eksempel innen materialforvaltning og innen lønningsarbeid. Men også medarbeidere som stort sett bare kommer i berøring med økonomisystemet gjennom bestillingsrutinene, må kunne finne fram i og bruke kontoplanen.

Stort pensum

Det merkantile personalet vil få opplæring i å bruke det nye verktøyet — for det er det de nye rutinene og systemene i realiteten er. Målet er at de skal få det samme «grepet» på det nye som de har på dagens systemer. Opplæringen for denne gruppen vil dreie seg om terminalrutiner for registrering, spørring og drift, rutiner for fakturabehandling og regnskap, oppgjør rutiner etc. Videre skal de ansatte her ha oversikt over kontoplanen, samt en samlet oversikt over de ulike delene i det nye systemet. Hvilke endringer som vil bli foretatt i forhold til dagens system, er det også viktig å kjenne til.

Opplæringsbehovet til den andre mer sammensatte gruppen vil variere. Medarbeidere som i første rekke vil komme i berøring med det nye budsjett- og regnskapssystemet ved at de foretar rekvisisjoner av ulike slag, må lære å kunne bruke kontoplanen. Ledere på ulike nivå med budsjettansvar vil imidlertid ved det nye budsjett- og regnskapssystemet kunne medvirke mer aktivt i den økonomiske styringen, så her trengs det nok en grundigere introduksjon.

På kort sikt må alle tilføres tilstrekkelig kunnskap om det nye som kommer, til at enhver kan overta sine nye økonomiske styringsredskaper. Både opplæringen i forbindelse med budsjett- og regnskapssystemet, og den generelle opplæring innen økonomistyring, gir rom for bedre økonomisk styring av Statkraft. I første rekke må vi imidlertid konsentrere opplæringen om det som vil være nødvendig for å sette bruker-

ne i stand til å nyttiggjøre seg det nye systemet. Vi må ikke gape over så mye at den høyst nødvendige opplæringen blir skadelidende.

Tid og sted

Det er økonomistyringsprosjektet som har ansvaret for opplæringen og for utarbeidelse av nødvendig dokumentasjon. Selve undervisningen vil bli lagt både lokalt til de enkelte driftsområder og anleggssentre og sentralt til Oslo. Det som skal foregå i Oslo, er for uten opplæringen for ansatte ved hovedadministrasjonen, instruksjon av driftsområdenes merkantile personale. Resten av opplæringen skal foregå ute i produksjonsenhetene.

Undervisningsformen vil veksle mellom forelesninger, gjennomgang i større grupper og praktiske øvelser med få deltakere. Den siste typen opplæring er mest aktuell ved terminal- og rutineøvelser der det i skolesituasjonen er viktig å skape et virkelighets-

nært bilde av den framtidige arbeidssituasjonen.

Undervisningen skal foregå fra oktober til midten av desember i år. Det ideelle ville vært om opplæringen kunne legges så nær opp under tidspunktet for systeminnføringen som mulig, det vil si desember. Det store antallet personer som skal ha opplæring, gjør imidlertid at noen grupper må starte opplæringen allerede i oktober.

For å gjøre det lettere for de ansatte å bruke det nye budsjett- og regnskapssystemet, vil det bli utarbeidet brukerhåndbøker for budsjettarbeid og for regnskapsarbeid, for kontoplan og for lokale drifts rutiner. Disse er under utarbeidelse, og utgjør en viktig del av opplæringen vi står foran.

Vegard Kvæstad

¹Prosjektet er omtalt i Fossekallen 3-4/1988 og 5/1988.

På kort sikt må alle tilføres tilstrekkelig kunnskap om det nye som kommer, til at enhver kan overta sine nye økonomiske styringsredskaper.

KVÆRNER

OG KOMPETANSEN

Finn E. Fosse

Direktør og ansvarlig for
Kværners vannkraftområde

Jeg leste med stor interesse artikkelen «På høy tid å tenke vedlikehold» i Fossekallen nr. 6/1988.

I artikkelen fokuseres det blant annet på om vi vil ha den nødvendige ekspertise til å ivareta vedlikehold på kraftverksutstyr frem mot år 2000. Selv om artikkelen i utgangspunktet omhandler lukesektoren spesielt, er det etter min mening grunn til å gi uttrykk for at dette problemet er generelt når det gjelder vedlikeholdsoppgavene for hele kraftverksektoren fremover.

Kværner har vært opptatt av denne problemstillingen i lengre tid. Dette bekreftes i intervjuet med divisjonsjef Wiggo Mjøllner ved Kværner Brug A/S i samme nummer av Fossekallen.

La meg imidlertid slå fast: Når det gjelder den mekaniske utrustning for kraftstasjoner som luker, rør og turbiner, har Kværner Brug A/S gjennom sin vannkraftdivisjon og sitt datterselskap Sørumsand Verksted A/S den ekspertise som leverandørsiden i Norge kjenner godt fra før. Kværner tar sikte på ikke bare å opprettholde denne ekspertisen, men også videreutvikle den til glede for våre norske kraftverkskunder.

På lukesektoren har vi gjennom investeringer sørget for å samle og ta vare på det tekniske underlaget fra andre bedrifter som tidligere var akti-

ve lukeleverandører, men som av økonomiske grunner har vært nødt til å legge ned virksomheten.

På turbinsektoren har vi investert betydelig for å bygge opp en internasjonal organisasjon. Gjennom oppkjøp av internasjonale velrenommerte vannkraftselskaper har vi tilført vår norske vannkraftvirksomhet nye markedsmuligheter. Vi har også fått adgang til viktig teknisk kompetanse som supplerer den kompetansen vi selv har bygd opp gjennom årene.

Som det fremgår av intervjuet med Mjøllner, bruker Kværner Brugs Vannkraftdivisjon betydelige summer til forskning og utvikling. Samlet for Kværnerkonsernets vannkraftvirksomheter ligger investeringene i FoU i år på over 20 millioner kroner. Det er derfor en betydelig forskningsinnsats

som ligger bak når Kværner går videre med vedlikehold og fornyelse av norske vannkraftanlegg.

Et faktum er at forandringene i det norske markedet kommer vesentlig raskere enn det vi hadde grunn til å tro bare for et par år siden. Organisasjonsmessig arbeider vi nå for å tilpasse oss disse forandringene, slik at vi får en mest mulig slagkraftig organisasjon i Norge.

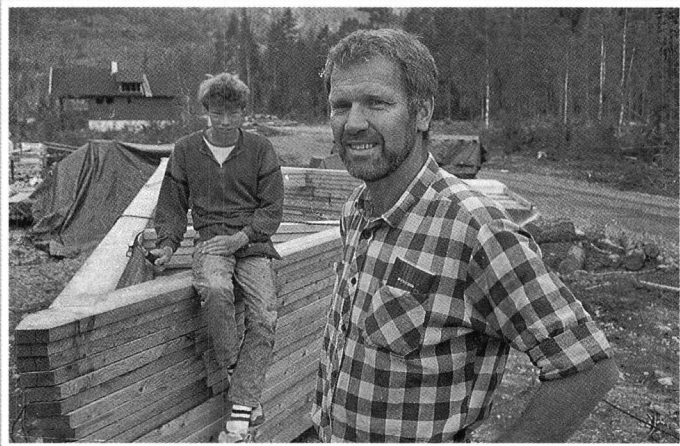
Jeg understreker at vi også i fremtiden satser sterkt og målbevisst for å tilby våre kraftverkskunder den kompetanse man har vært vant til å hente hos Kværner, også på vedlikeholdssiden. Satsingen skjer i tillit til at det fremover vil bli store interessante oppgaver å løse for Kværner, også som maskinleverandør til den norske kraftverkssektoren.

Forandringene i det norske vannkraftmarkedet kommer vesentlig raskere enn det man hadde grunn til å tro for bare et par år siden. Ved Kværner Brug arbeides det nå målbevisst for å tilpasse bedriften de nye tider. Foto: Per Anders Rosenkvist/Samfoto.

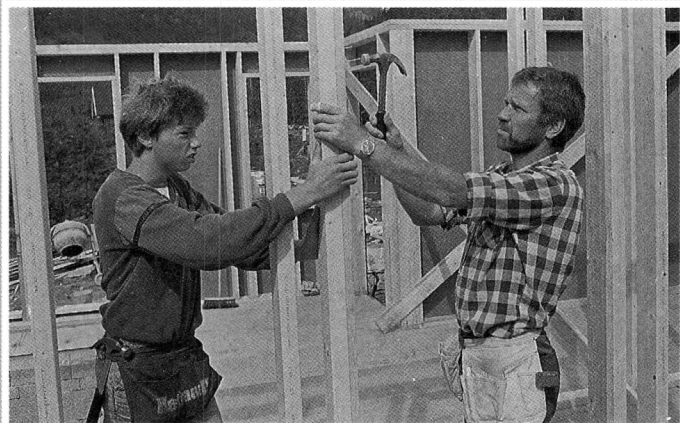
I forbifarten:

MENS VI ENNÅ ORKER !

Olav Godtland har en lang og krevende jobb foran seg. I bakgrunnen sønnen Jan Olav.

Veggene er reist. Taket står for tur. Det er langt frem.

Far og sønn i full gang.

Ved Jac. Gundersen

Etter 23 år i Statskraftverkene og ett år i tjenestebolig på Dalen, bygger Olav Godtland egen enebolig på Vis-tadmoen i Tokke. Han er selvbygger og regner med å spare cirka 100 000 kroner på egeninnsatsen. Da får det ikke hjelpe at all ferie og fritid går med til dette arbeidet.

Han startet med grunnarbeidet i midten av mai. Han holdt på med ytterveggene da vi besøkte ham — og er nå antakelig i full gang med innredningsarbeidene.

Huset får en grunnflate på 97 kvadratmeter og blir på 1 1/2 etasje. Beregnet areal 147 kvadratmeter. Det er dessuten full kjeller, hvor han skal innrede en liten leilighet.

Eneboligen er privatfinansiert. Den omkring 1 mål store tomta har han betalt 29 000 kroner for. Men så snart han får ferdigattest for huset, vil han få tilbakebetalt 16 000 kroner av Tokke kommune. Med i tomteprisen er også påkoblingsavgiften for vann og kloakk.

—Hva koster et slikt hus?

—Det ville nok ha kommet på bortimot én million kroner hvis jeg skulle ha satt bort alt arbeidet.

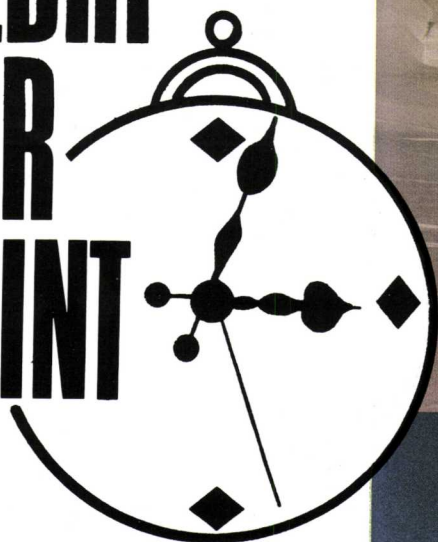
—Hvorfor bygger du?

—Jeg har bodd i tjenesteboliger i så mange år. Jeg begynte ved Tokke-verkene i 1965 17 år gammel og har jobbet ved administrasjonen på flere av Statskraftverkernes anlegg. Blant annet på Folgefonn-anlegget. Ved Ulla—Førre var jeg fra 1976 til 1987. I fjor flyttet jeg til Tokke-verkene på Dalen, hvor jeg nå er personal- og informasjonsmedarbeider. Kona og jeg har lenge ønsket oss eget hus. Vi må bygge nå, mens vi ennå er såpass unge at vi orker.

—Skremmer utgiftene deg?

—Det er klart det skremmer, men når andre får det til, klarer vel vi det også. Vi ser det som veldig viktig å gjøre mye selv, for å øke egenandelen og derved begrense lånene. Tusenlap-pene går fort hvis du leier folk.

ALDRI FOR SEINT

**Tekst og foto:
Norman Kjærvik**

Denne notisen skulle egentlig ha stått i Fossekallen for lenge sidan. Det er no eit halvt år sidan Jostedal-anlegget hadde skidag.

Som dei fleste kjenner til, ligg Jostedalen (og Jostedal-anlegget) rett under Jostedals-breen, den største fastlandsisbreen i Europa. Ingenting var difor meir naturleg enn å legge skidagen nettopp dit. Været var det aller beste, vindstille og sol frå skyfri himmel.

Starten gikk frå Styggevatn, magasinet til Jostedal kraftverk. Vi kryssa over den nordlege delen av breen og nådde omsider fram til Strynekåpa, målet for turen.

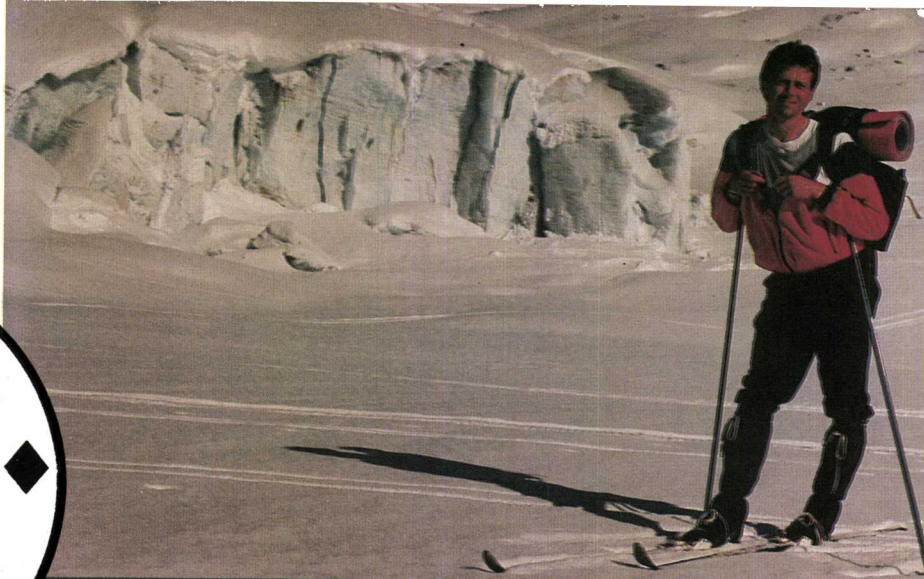
Etter ein velfortjent rast, gjekk turen attende same vegen. Og for å vise alle i etaten kor fint det er å arbeide på Jostedal-anlegget, sender vi nokre bilete.

Øvst: Ved fronten av Austdalsbreen som om nokre år ligg under vatn. I framgrunnen: Jarle Øverland ved R-gruppa.

Nest øvst: Rast ved hyttene til NVE ved Strynekåpa. Solfaktor 15!

Nest nedst: Hyttene til NVE ligg flott til på fjellryggen mellom Erdalsbreen og Vetledalsbreen. I bakgrunnen Tverrfjell.

Nedst: Silkeføre ned frå Strynekåpa. Jon Kvåle har full kontroll!

Jan Alne til teknisk drift

Ved Vestlands-verkene vil 1988 gå over i historia som det året det tok å få brikkene på plass i toppleinga etter at Vidar Bern slutta. I slutten av juni blei det klart at Arne G. Pleyrn tok stillinga som driftsbestyrar. Før august tok slutt sa Jan Alne ja takk til den ledige stillinga som kontorleiar på teknisk drift etter Pleyrn. Alne fekk stillinga etter konkurranse med sju søkjarar.

Den nye leiaren for teknisk drift kom frå Statkraft sin driftsavdeling i Oslo til Vestlands-verkene i juni i 1981. Frå første stund var han knytta til driftscentralen der han har vore leiar for kontoret for produksjon og nettdrift. Jan Alne er 35 år og sivilingeniør frå NTH av utdanning. Ved Vestlands-verkene har han hatt eit særskilt ansvar for utviklinga av Sauda driftssentral. Det er neppe tilfeldig at Jan Alne av Statkraft og Samkjøringa ofte blir spurt om å vera med i prosjekt-grupper innan sitt fagområde. Han er i tillegg mykje brukt som foredragshaldar i kurs-samanheng.

Jan Alne tok til i den nye stillinga frå 1. september. Frå denne datoen fun-

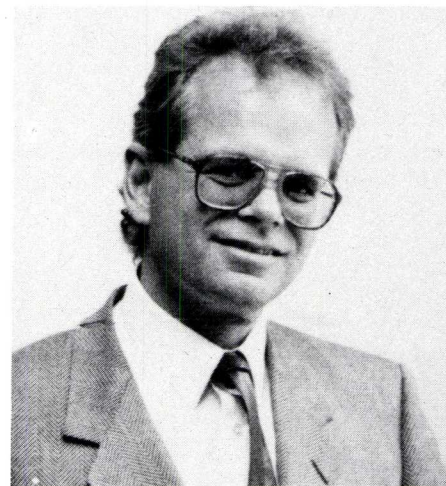
gerer Ingebrigt Botnen som kontorleiar for produksjon og nettdrift. Går alt etter planen, vil det bli tilsetting i den ledige stillinga etter Alne i siste halvdel av oktober. Alle dei tre stillingane ved Vestlands-verkene som er lyst ledig i år, vil det såleis vera tilsett folk i før juleførebuingane tar til. 1989 blir forhåpentlegvis eit år der Vestlands-verkene drar nytte av at brikkene på leiar-sida nå fell på plass.

Utdrag frå Vestlands-lerka, nr. 6—1988.

Dankert Freilem ny informasjonssjef

Styret i Statkraft ansatte onsdag 31. august 1988 Dankert Freilem (42) som ny informasjonssjef etter Petter Skjelstad.

Freilem er i dag ansatt som programsekretær i NRK-radio og har flere års praksis som presse- og radiomedarbeider.

PERSONALIA:

Tilsatte:

Christophersen, Gerd
Derås, Otto Jonny
Falkanger, Thorunn
Hansen, Frank
Hegna, Tom Olav
Herland, Erling O.
Johansen, Stein Astor
Moe, Harald
Nereng, Inger Johanne
Riise, Dagfinn
Skavhaug, Ingrid
Svahløt, Geir
Tangen, Rune
Ødegård, Tor M.

Førstekonsulent
Fagarbeider
Konsulent
Montasjeleder
Driftsarbeider
Fagarbeider
Overmontør
Avd.ing.
Førstekontorfullm.
Overingeniør
Avd.ing.
Skiftleder
Fagarbeider
Fagarbeider

DSØ
Rana-verkene
OJ
Glomfjord-verkene
DØO
Vestlands-verkene
Vestlands-verkene
PBB
DP
DDB
PKG
Glomfjord-verkene
Rana-verkene
Østlands-verkene

Gått av med pensjon:

Aarhus, Bjarne

Overingeniør

Ulla-Førre-anleggene

Sluttet:

Bak, Ole Morten
Bakken, Bjørn M.
Guddal, Gøril
Jacquet, Erlend
Johansen, Bjørn Inge
Kjelland-Mørdre, Kristin
Larsen, Stig
Lunde, Jorunn
Mosling, Jan
Nicolaisen, Geir
Riise, Dag
Skjelstad, Petter

Driftsarbeider
Førstesekretær
Kontorsekretær
Førstekontorfullm.
Fagarbeider
Førstekonsulent
Fagarbeider
Kontorfullm.
Overmontør
Avd.ing.
Sjefingeniør
Informasjonssjef

Vestlands-verkene
ØDD
OAF
OAF
Tokke-verkene
OJ
Aura-verkene
Vestlands-verkene
Aura-verkene
Vestlands-verkene
PBH
SI

Tilsatte i ny stilling:

Kirstihagen, Gunnar
Nøkleby, Kolbjørn
Smedbold, Dag

Bygningsformann
Montasjeleder
Overingeniør

Aura-verkene
Østlands-overf.
DDO

Aaars, Øystein
r. 220

Returadresse: Fossekallen
Postboks 5091 Maj
0301 Oslo 3

